

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

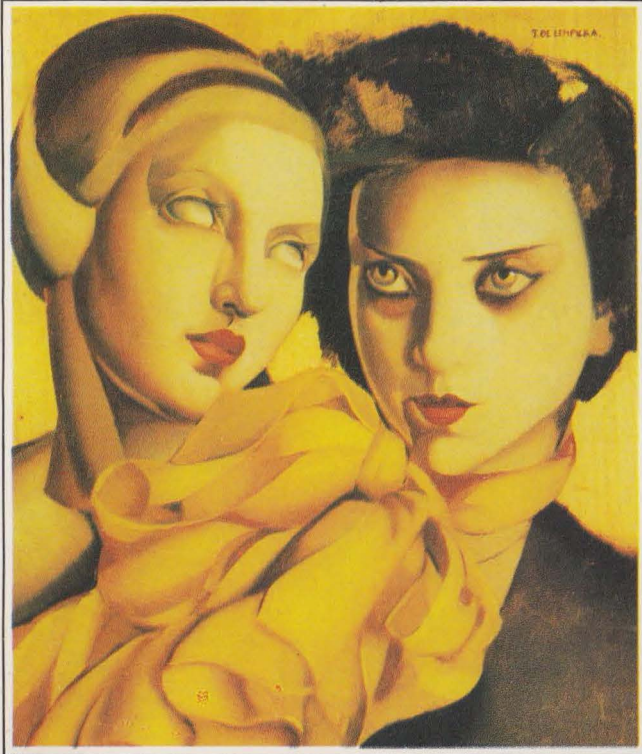
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Christa Wolf

HİÇBİR YERDE

Türkçesi

ALEV YALNIZ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Şefik Basımevinde basıldı ve ciltlendi. (1994)
Ücretsiz PDF Kitap Seviş Uluğ: //rantey.org

Christa Wolf

HİÇBİR YERDE

ROMAN

Almancadan çeviren
ALEV YALNIZ

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 - Faks: 252 72 33
Ücretsiz E-Kitap Arşivi - <http://www.can Yayinlari.org>

Özgün adı
Kein Ort. Nirgends

ISBN 975-510-516-6

© Bulgaristan'da Bir Kızın Çan Yayıncılık (1993)

Bir Kuzey ülkesinde yeşermeye çalışan tropik meyve tohumu gibi bir yürek taşıyorum içimde. Yeşeriyor, yeşeriyor, ama olgunlaşamıyor bir türlü.

Kleist

İşte sırf bu nedenle bana öyle geliyor ki, sanki tabutumda yatıyorum ve her iki benliğim şaşkın şaşkın bakıyor birbirine.

Günderode

O ne kötü duygu, zamanın bizden uzaklaşıp gidişi. Siz ilkler!

Her yerde kan gibi. Bakmayan gözler, konuşmayan ağızlar. Biçimsiz bedenler. Göğе doğru yükselmiş, uzak mezarlarda birbirlerinden ayrı kalmış, yeniden dirilmiş, suçluları affetmiş, üzgün melek sabrıyla.

Ve biz, hâlâ sözcüklerin acı tadını özlüyoruz. Tüm başımıza gelenler karşısında yine de suskun.

Lütfen, teşekkür ederim, de.

Lütfen, teşekkür.

Yüzyılların gülüşü. Yankı, korkutucu ve çok kırgın. Ve o kuşku; bu yansımadan daha öte bir şey yok. Ama, yalnızca büyüklüktür, kurallara karşı işlenen suçı haklı çıkaran ve suçluları aklayan.

Biri, Kleist, bu keskin duygulanım ile, bahane-

ler içinde, görmek istemediğimizden kaçır. Amaçsız, içinde o garip duygu Avrupa topraklarını arşınlıyor.

Mutluluk benim olmadığım yerdedir. Günderode, o kadın, dar sınırlar içinde sıkışmış, düşünceli, açık fikirli ve geçmişle bağlantısız ölümsüzlüğü yaşamak ister. Görünürü görünmeyene kurban etmeye kararlı. Karşılaştılar: Beklenen efsane. Ren Nehri civarındalar. Onları görüyoruz. Uygun bir yer.

Haziran 1804.

Konuşan kim?

Beyaz el bilekleri; benimkiler gibi ağrıyan ve sızlayan eller. Sizi hissediyorum ve emrediyorum, çevrenizde ne varsa koparıp atın. Nedir o? Ağaç, doğraması güzel bir sandalye arkılığı. Belirsiz bir renk parlıyor sandalyenin kılıfında. Belki de gümüş mavisi. Üzerinde durduğum parke mozaikleri de ısıldıyor.

İnsanlar gelişigüzel dağılmış çevreye; sandalyeler ne güzel sıralanmış, adeta keyiflerince. Ne anlamlı! Bizim Prusya'ya hiç benzemiyor. Gösterişli, ama daha ince. Zarafet, zevk denen şey bu olmalı. Kültür deniyor buna; bence lüks. Saygılı ve sessizce durmalıyım köşemde. Kısa bir süre.

Bu ay, diye düşündü Kleist, geri dönmek istiyorum. Sakin olmalıyım. Nasıl olduğuma hiç kimse aldırıyor nasılsa; hoş ben de pek aldırıyorum ya zaten! Zavallı saray danışmanını biraz kaygılandırmak için başvuracağım küçük bir hile işte. Kuzu gibi peşinden gidiyorum onun. Direnmek hasta-

lık belirtisidir. Yolculuğa hazır mıyım? Tabii, doktor Wedekind istediğini düşünsün. Tanrı aşkına, iyiyim işte! Kayalara zincirlenen ve yüzyıllar boyu yaşayan o Prometheus delisi kadar sağlıklıyım. Sormak istiyorum doktora, sürekli kendini yenileyen o garip organ bedenimin neresinde? Acaba akbabaları kızdırmak için benimkini yerinden çıkaramaz mı? Tanrılarla senli benli olunmaz! Ölümlü olmak gerek, dindarca bir istek. Soytarılık. Buradaki sözüm ona dindarların hiçbirinin bir şeyden haberi yok. Neden onların arasına katılamıyorum sanki. Çaya ve sohbete; bu bir davet değil mi? Yaslandığım, arkadaki duvar iyi bence. Bu aydınlıkta. Sol yanımda pencereler, uzayıp giden manzara. Ön tarafta birkaç köy evi, yokuş aşağı. Ağaçlıklı çayırlar. Sonra Ren; mızımız, uyuşuk nehir. Ve ta ileride, uzakta, keskin, ama titrek ufuk çizgisi. Daha yukarılarda bilinmeyen mavilik, gökyüzü.

Pencere kenarında duran şu genç kız manzaramı kapatıyor, görüşümü engelliyor. Evet: Doğanın mutlak gerçekliği. Günderröde, ışığa karşı duyarlı gözlerini elleriyle perdeliyor ve gölgelere sığınıyor. İnsanların yüreğinde yuvalanan acı ve senin güvenli kucağında barınmaktır değerli olan, ey doğa! Günlerdir aklımdan çıkmıyor o satırlar. Çılgın şair. Bir delide avuntu aramak ne demektir bilmezmişim gibi! Pişmanım şimdi; keşke o manastırda, o loş odanın içinde kalsaydım. Dar yatağımın üzerinde, baş ağrılarımı direnerek. Oysa ne yaptım? Sarsılarak yol alan bir arabanın içinde Frankfurt'tan hareket ettim. Şimdi başkalarının keyiflerini boz-

mamalı, sakın ve dingin durmalıyım. Beni kendi başıma bıraktılar; yokluğuma katlanıyorlar. Zaman zaman kuruntu kaplıyor içimi. Ama ne yapabilirim? İkiyüzlülük ve göstermelik ilgi bana göre değil. Dünyada olup bitenler beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Geçerli kurallar, amaçlar ve istekler tümüyle bana ters geliyor.

Şu göğsümdeki sıkıntı. Sabahtan beri, o rüyayı gördüğümünden beri. Onu gördüm. Yabancı ve aynı zamanda güven verici bir tavırla, beyaz uzun giysisi içinde bir topluluğun içindeydi ve Bettine ile Savigny'nin ortasında yürüyordu. Savigny birden yayını kaldırdı ve gerdi. Küt uçlu okunu hedefledi. O anda gördüler: Ormanın kenarında bir geyik. Korku dolu haykırışını duydu, ama ok yaydan çıkmıştı artık. Boynundan vurulan geyik düştü. Yanında yürüyen Bettine sürekli ona bakıyordu gözucuyla. Ve ilk kez o hissetti felâketi: Lina! diye acıyla haykırdı. Yara boynunda açılmıştı. Dokunmasına gerek yoktu. Bettine mendilini onun yarasına bastırdı, mendil kızardı. Rüyada renkler ne kadar canlı oluyordu. Kanının akması ona çok doğal geliyordu. Birden kıllı bir cüce belirdi önlerinde. Yerin içinden fırlayıvermişti. Elinde tuttuğu bir kabın içinde iğrenç, dumanı tüten bir sıvıyı karıştırıyordu. Ve bir eliyle — tek bir eliyle yapılması gerekeni yaptı — kabın içindeki sıvıya daldırdı parmaklarını; yanmadan yavaşça yaranın üzerine sürdü. Sihir etkisini gösterdi hemen. Yaranın giderek kapandığını hissetti; sonunda kaybolup gitti. Uyandığında eli boynuna gitti: yumuşacık, pürüzsüz bir cilt.

Düşlerden geriye kalan buydu işte: Gölgesi! Ağlamadı ve üzüntüsünün nedenini unuttu.

Şimdi görüyordu: O el Savigny'nin eliydi.

Ama neden boynunda? Böyle olmamalıydı. Göğsünün hemen altındaki o noktayı, hançeri saplayacağı o yeri gayet iyi biliyordu. Bir süre önce bir cerraha, yüreğinin tam olarak nerede olduğunu şaka yollu sorup öğrenmişti.

O günden beri de parmağıyla o noktaya dokunup rahatlıyordu. Çok kolay ve kesin olacaktı; ama hançeri hep yanında taşımayı hiç unutmamalıydı. Sık sık ve uzun süre üzerinde düşünüldüğü zaman olaylar şiddetini ve dehşetini yitirir. Elden ele dolaşan metal paralar gibi düşünceler de yıpranır. Tıpkı sonuna kadar savunulan inanç ve değer yargılarının günü gelip de anlamsızlaştığı gibi. Orada, o yerde gözünü bile kırpmadan kendi cesedini seyredebilirdi. Nehrin yarımada oluşturduğu ve alabildiğine uzandığı o otlak üzerinde yatan bedenine sakince bakabilirdi, sanki bir yabancıнын bedeniymiş gibi. Ve sonra cesedini bir yabancı bulsun isterdi. Kendini ve öteki insanları tanıyordu artık; ne kadar yatkınız her şeyi unutmaya.

Elinden geldiğince dikkat çekici davranışlardan kaçınıyordu. Oysa hırslı ve gururlu olmak gibi bir şanssızlığa sahipti. İnsanın etine batan dizginler gibi, kendini frenliyordu yine de. Bu koşullarda da yaşamayı sürdürebilirdi bir süre. Ama dizginleri bırakıp kendini gevşettiğinde tehlikeli olabiliyordu. Gösterdiği direnç ve başkaldırı başkalarının gerçeğiyle çakışıyordu. Bağdaşması olanaksız. Dü-

şüncelerin alınımıza yazılı olmaması ne akıllıca düşünölmüş! İşte sırf bu yüzden birliktelikler daha kolay olabilir; kendimizi aşmayı, nefretimizi yenererek çevremize bakmayı öğrenebiliriz. Sonra da aynaları kırardık rahatlıkla. Ama bütün bunları yapmaya hazır değiliz henüz; bunu biliyordu o. ' "

Bir kadının bakışı böyle mi olmalıydı?

Şu Kleist aslında o kadar da işkilli birine benzemiyor. Onun geldiğı yerlerdeki kadınların bakışı farklı yalnızca. Ne Dresden'dekiler ne de İsviçreli birbirlerine benzerlerdi. Ve doğayı yadsıyan şu Parisliler...

Güzel mi bu kadın? Saydam bir çember sarmış çevresini, aşılması olanaksız. Acaba ona iltifat etmeli mi? Mavi gözlerine, siyah saçlarına yakışan soğuk bir iticilikle karşılayacak bu iltifatı. Uzaktan bakıldığında daha da güzelleşiyor. Kadın güzelliğı hakkında bir düşüncesi var mı ki? Şu genç ve alaycı Wieland'ın dedikleri doğru mu? Kadınlar birbirleriyle paylaşırlar kadınsı değeriğini; erkekler ise bu paylaşmayı kabullenir yalnızca. Kendini beğenmişliklerinin aynasıdır erkekler. Pencere yanında duran genç kız öteki çekici kadınların arasında özel yerini aldı. Onun farklılığı tartışılmazdı. Ünlü şair Clemens Brentano'nun kızkardeşi Bettine, Kleist ile tanıştıktan sonra ötekilerle birlikte küçük masanın çevresinde bir topluluk oluşturdu. Henüz çocuk sayılacak kadar genç; içten ve sevecen bir halde divanın üzerine Serviere kardeşlerin yanında oturmakta. Ama bakışları ele veriyor onu: Pencere kenarında, sevgili arkadaşının yanında ol-

mak istiyor aslında. Ama onun dinginliğini bozmaya cesaret edemiyor.

Wedekind'in alelacele tanıştırdığı genç kızın adını unutuverdi Kleist. Sonra çok önceleri kendisine tanıştırılan bekâr ve soylu kızları anımsadı birden. Sosyeteye katılırken yapmacıklı ve telâşlı hazırlıklarıyla, ürkek ama acı gözlerle bakarlardı çevrelerine. Ulrike, kızkardeşi, hiç uygun değil bu ortama. Ulrike farklı buradakilerden. Neden ama? İçindeki ses böyle diyordu. Ama bu sesi bastırabilirdi. Bu konuda deneyimliydi. Yeterince çaba göstermişti. Yaşam söz konusu olunca ölümü kavramak daha da kolaylaşır. Hiç kuşkuya yer bırakmayan o gizli güçlerin baskısı yok edebilir insanı. Kabul etmek istemediğimize başkaldırırız. Kasım ayında yaşadığı şu bunalım! O rezil kış. Zavallı beynini kemiren o uğultulu ve hiç bitmeyen çatışma. Kurtuluşun nerede olduğunu biliyordu aslında! İçinde sürekli yükselen ve giderek artan o kemirgen sesi sarıp sarmalayıp örtmek istiyordu. Susturabilseydi onu, ne olacaktı peki? Bir başka türü, yaşarken ölmenin. Kendine özgü o suçlu bireyselliğini su ve kanla yıkayıp arındırsa, adını temize çıkarabilir miydi acaba? Ah o tutarsızlığın kemirici kuşkusu! Peki nedendi bu benliğine karşı duyduğu tutarsızlık ve kuşku? — adil olmayan bir savaş.

Korku uyandıran bir ses çıkardı Kleist. Bir bakıma gülmeyi andırıyordu.

Biri koluna dokundu. Doktoru Wedekind, işinin eri bir yaklaşımla sordu:

Nedir sizi bizden böylesine koparıp alan?

Kleist, ruhunda esen fırtınalara egemen olamıyor ki! Kendi kendisinin efendisi olamadı hiçbir zaman. Zorluyor kendini; sanata egemen yalnızca. Ve bu süre içinde iyileşiyor ancak. Böylesi bir iyileşme nasıl gerçek olabilir ki? Ayaklar altına düşüp toz toprağa bulanıyor bazan da: Çılgın, onca geçersiz yasa karşısında.

Ve yargılayan yok. Yargıç yok.

Kleist sıkıntı içinde hızla başını sallıyor.

Doktorunun, Kleist! diye seslendiğini duyuyor belli belirsiz.

Hiçbir şey, bir şey yok... Bu yıl yirmi yedi yaşma basacağımı anımsadım bir an.

Çok doğal, dedi Wedekind. Peki, sence bir anlamı var mı bunun?

Yerinde bir soru. Yanıt: Hayır!

Ne kahredici bir rahatlık! Düşündüğünü söylemek ne yıpratıcı ve ezici! Hele gerçeğe en yakın olduğun bir anda sana inanmamaları. Ah, neydi o günler! Uzun zaman önce; geçen sonbahar Paris'te. Kleist ile birlikte yaşamı sorgulayan, ama onun dertlerini paylaşmayan şu vefasız Pfuel. Tökezledim ben Pfuel, başaramadım... Tanrı biliyor ya, bu gerçek. En iyi arkadaşı, o lânet olası 'Guiscard'a karşı verdiği savaşta onu yalnız bırakmıştı. Kleist ile birlikte bu dünyaya veda etmeye yanaşmamıştı. Ona kolaylık göstermemişti. O, Pfuel! Demek henüz o noktaya gelemedin. Öbür yaşamı seçmek konusunda kararsızdı hâlâ. Kleist, yanındaki adama dönüp:

Hamlet'i tanıyıp tanımadığını sordu birden. Ta-

bii ki tanıyorum, dedi doktor—tabii sözcüğünü çok severek kullanırdı her zaman. Hem özgün metninden hem de çevirisinden.

Bilgili adamdı şu Doktor Wedekind.

Birden aklıma geldi, dedi Kleist: Paris'te arkadaşı Pfuel ile yollarını ayıran o tartışma—bilmiyor musun? Wedekind 'evet' dercesine başını salladı—bu tartışma o monolog yüzünden çıkmıştı. Kim alaya ve eleştiriye öylesine açıktı ki...

'...o ezici baskıya ve gururlu insanların kötü davranışlarına..' Kleist, yanındaki adamın yeterince açık düşünceli olduğunu biliyordu. Ama yine de, yadırgamadığını göstermeden edemiyordu. Geleneklere bağlı, olgun insanlar ve hatta arkadaşları bile kendi doğruları için sonuna kadar direniyor. Edebiyata saygı duymayı bilmiyorlar mı bu insanlar? Evet. Edebiyatçıların fantezileri ile sıradan gerçekler arasındaki duvarı aralamak doğru mu acaba?

Pfuel de ötekiler gibiydi. Bu, aralarındaki bağ kopardı işte!

Mutlak olana asılı kalmak, her zaman.

—Shakespeare aslında gelmiş geçmiş en yaşam dolu yazardı, sizce de öyle değil mi?

Kleist bir an, doktorun kendisiyle alay ettiğini düşündü. Temel olanı gözden kaçırıp, ayrıntılarla uğraştığını düşünüyordu herhalde. Kleist'ın asıl gerçeğini bilmek istemiyordu. Kleist dünyanın düzenine bağımlı değildi ve bunu değiştirmesine de olanak yoktu.

Diğer insanlar zararsız yargılar ve amaçlar uğ-

runa yaşayabilirdi. Uyum, denge ve yumuşak başlılık. Oysa Kleist, kendini ne denli zorlasa da sözcüklerin anlamlarına ulaşamıyordu. Özlemle içi kavru-
larak, sözcüklerin yalnızca yansımasına ulaşabili-
yordu.

Wedekind'e dönerek, 'anamlı sözcükler', dedi. Benim için ne büyük bir yük bu anlam zenginliği. Bir bilsen. Her biri bir ötekinden daha keskin; gi-
yotin gibi.

Beni dinleyin, dedi Wedekind. İnsanın kendi ruhunun derinliklerine çok fazla inmesi iyi de-
ğildir.

Bu öneriye gereksinim duyacak kadar alçaldı-
sam eğer, size teşekkür ederim doktor. Şimdi ken-
dimi frenlemeliyim artık, bütün bu insanların göz-
leri önünde başımı ellerimin arasına almamak
için. Ne candan, kibar insan bunlar! Çevrelerine ra-
hatlık saçıyorlar. Hele o ağırbaşlı uyumları yok
mu! Benim asla öğrenemeyeceğim ve anlayamaya-
cağım o uyum. Tanrım!

Bay von Kleist.

Bayan.

Yanakları neden pembeleşmiş acaba? Ah, evet:
Yeni davetliler. Kendisiyle tanışmak isteyenler...
Öyle olsun bakalım: Marburg'dan bir bey. Von Sa-
vigny, hukukçu ve karısı Gunda. Bunlar da Brenta-
no soyundan. Oldukça doğurgan bir aile! Savigny
denen bu adam aslında pek yaşlı sayılmaz. Ama
kendinden nasıl emin; soğuk ve ulaşılmaz. Kendisi-
ni tanıştıran genç kızın elini nasıl tutuyor; bakışı
ne kadar delici, hele o konuşma biçimi. Selâmla-

ma, soru ve rica arasında bir gidiş geliş.

Onları getiren genç kızın adını öğrendi bu arada: Günderrode! Şimdiye kadar hiç kulağına çalınmamıştı böyle bir ad. Genç kız daha fazla oyalanmadan dönüp ötekilere katıldı. Biraz önce genç kızın durduğu yerdeki perdenin aralığı yeniden eski haline geldi. Bayan Günderrode'nin Kleist'a yaklaşmasıyla uzaklaşması bir anda oldu. Uğradığı düş kırıklığından genç kadını sorumlu tutmak haksızlık olacaktı. Ama olsun, haksızlık edecekti yine de. Işık, dedi biri. Karoline, onu görmelisiniz! Clemens. Yanılmıyorsa konuşan oydu.

Clemens sanki onu Savigny'den kaçıracasına kolundan tutup pencereye yaklaştırdı; dışarıda beliren aydınlıktan söz etmeye başladı. Günün bu saatlerinde gökyüzünden yansıyan güneş ışığı çevreye yayılırken, görülmeye değer bir manzara oluştuyordu. Bunu Karoline Günderrode de biliyordu. Doğa sanki kendini kanıtlamak istercesine insanların dikkatini çekmekte ve övgü beklemekteydi.

Bana karşı çok sertsiniz, Karoline.

Öz benliğim zedeleniyor, hep aynı şey. Clemens beni pencereye doğru çekerken Savigny parmağıyla bana bir işaret yaptı. O geldi. Beklediğimi biliyor ve benim gizliliğime güveniyor. Hem o biliyor zaten. Sevdiğimde ne denli sadık, üstelik de çok verici olduğumu. Ve bundan yararlanıyor. Sırf bu nedenle de olsa onu daha çok sevmek zorundayım. O bunu da biliyor! Bu kısırdöngü böyle sürüp gidiyor, hep...

Savigny'in varlığı kısa bir süre de olsa Günderro-

rode'yi canlandırdı; kalp atışlarını hızlandırdı. Aslında her an titiz ve sakınlı olan davranışlarını denetleyemiyordu şimdi. Oysa Günderrode ailenin en ağırbaşlısı, en büyüğü olarak, güçsüz ve biraz da saf annesinin yardımcısı, küçük kardeşinin eğiticiisi olmuştu hep. Doğanın hafifliği ile boğucu kuralların karmaşası içinde hep mantıklı ve ileri görüşlü olmuştu. Daha on dokuz yaşındayken manastırda geçirdiği o ilk geceler, küçük odası ve daracık yatağı, kuşlar susar susmaz sessizliğin içeri süzül­düğü açık penceresi, giderek yoğunlaşan sessizliğin sesi oda ile birlikte onu ve tüm evreni kapsar ve boğardı. Günderrode o günlerden hiç söz etmez, ama unutmazdı da. Onun içindeki acı ve çöküntüden en yakın arkadaşı Bettine'nin bile haberi yoktu.

Clemens'in anlattıklarını dinlemek eğlendiri­ciydi.

Kleist bunu yadsıyamazdı.

Bayan Günderrode topluluktan ayrılınca, herkes desteksiz kalmışçasına bir yana dağılıverdi. Ayrılanlar öteki küçük topluluklara katıldılar.

Birkaç bey, piyanonun başında oturan Bettine'nin çevresinde toplandı. Genç kız kendince hafif nağmeler çalıyordu. Notalığa bakmıyordu. Güldü. Çevresindekileri etkilemeyi biliyordu. Kleist uzaktan izliyordu onları. Doğruyu söylemek gerekirse, kendi sınırlarının ve yeteneklerinin bilincinde olan kadınları beğenirdi öteden beri. Şu Gunda ya da Lisette gibilerini örneğin. Yağlıboya bir panonun hemen altında duran bir kanepeye oturmuş-

lardı. Yeşil tonları titizlikle kullanılmış gölgelerle dolu bir manzara görölüyordu panoda. Ne süslü bir şey: Şu anda ikinci bir ressam bu panoyu görseydi, birincisiyle birlikte, çevresinde oturan genç kadınları da içine alan ikinci bir manzara resmi yapabilirdi. Ve ikinci manzara da birincinin hemen yanındaki duvara asılabilirdi. Resim sanatı birbirini tamamlayan bir akıştır bir anlamda.

Wedekind, Kleist'a dönüp panonun ona ne duyumsattığını sordu birden.

Ne demek istiyordu? Manzara mı? İnsanlar mı?

Ren, dedi Kleist dikkatlice, oraları tanırdım öteden beri.

Tabii: Askerlikten. Ama bu başka. Bir yeri resimden tanımak gerçekçi değildir.

Kleist ona hak verdi. Daha on beş yaşında Prusya Kralının hizmetindeyken bu bölgeyi ele geçirdiklerini söylemekten kaçındı. Başka bir yaşamın parçasıydı olanlar ve o günlerden bu yana tam on yıl geçmişti. Sözcüklere bağlı kalmasaydı çoktan unutulmuş anılar olacaktı hepsi. Sözcükler, o günlerin anısını bilinç üstüne çıkarıyordu hep: Akşam rüzgârına karşı Ren kıyısı boyunca yürüyüşü, su ve havanın kulaklarında uğuldayan dalgaları. Derinden duyduğu eski bir ezgi yankılandı yine kulaklarında bir an. Çok sonraları Wilhelmine von Zenge'ye yazdığı bir mektupta her şeyi anlatmıştı. Sözcükler yine alıp götürmüştü onu. Birine olanları anlatmak kaçınılmazdı onun için. Daha başka insanlara da anlatmıştı o günlerde yaşadıklarını.

Özellikle, güvendiği insanlardı bunlar. Ruhunu kaplayan sevgisizliği, serzenişlerini ve sıkıntılarını yansıtmadan edemiyordu. Başka türlü olmasına olanak yoktu; ona katlanılması gerekiyordu. Bu oldukça aşırı bir istek bile olsa. Frankfurt sosyetesinin kendisi için neler düşündüğünü biliyordu; hem de en ince ayrıntısına kadar. Nişanlanmak ve sonra nişanlıyı terk etmek. Neden bunları yapmak zorunda hissediyordu kendini. Neden insanlar onu eleştiriyor ve yargılıyordu? Ne hakla? Peki, neden hep aynı hatayı yapıyordu?

En iyi çözüm, belki de ölmektir!

Ah: Çünkü onların suçlamaları kendi hatasıydı. Kimbilir belki ahlâksızlık! Ahlâk? Acaba onlar da biliyorlar mı ne olduğunu? Ama Kleist kendi kuralları içinde ne olduğunu biliyordu onun. Yaşamın beklediklerini verememek, hep borçlu olmak insanlara! Ancak yazdığı zaman yaşadığını duyumsuyordu gerçek anlamda. Wedekind'in evinde geçirdiği o korkunç altı ay, bir bakıma bir tür ruhsal iyileşmeydi onun için. İçinde bulunduğu bunalım özgürce yaşamasına da olanak tanımıyordu. Ölümü yakınında duyumsarken yazma dürtüsünden de vazgeçebilirdi. Yaşamak için yaşanır! Bunu nasıl anlatmalı!

Ya da başka bir boyutta düşünmeliydi.

Wedekind, Kleist'in her içine kapanışında onu çekip çıkarması gerektiğini biliyordu. Biraz da çevresiyle ilgilenmesini sağlamalıydı. Oysa Kleist hep kendi ruhunu gözlüyor ve izliyordu.

Ah, evet, o genç bayan. Ne kadar sevimli değil

mi? Oldukça sevimli. Ama kesin olan bir şey vardı; Kleist'ın karşısında duran o yabancı kadınla asla konuşmayacaktı. Ancak onun Kleist'ın ilgisini çektiği de bir gerçektir. Bu açıkça belliydi. Yardım etmek gerekiyordu ona. 'Tian' takma adıyla şiirler yazan bu kadın—bekâr ve soylu biriydi. Ona nasıl seslenmeliydi acaba? Neden bu kadar tedirgindi? Şiir yazan bir kadına 'Bayan' demek uygunsuz geliyordu Kleist'a. Söze nasıl başlayacağını bilemediği zaman asla konuşmak istemezdi. Bettine'nin ona 'Lina' dediğini duymuştu. Oysa genç kadın, dikkatli, ama pek içten olmayan bir tavırla Clemens'i dinliyordu. Salondaki öteki bayanlar ise ona 'Karoline' diyorlardı.

Bu isim de Kleist'ın pek hoşuna gitmedi; Savigny ise daha başka bir yol bulmuştu. Soyadını kullanıyordu: Günderrode! Genç kadın, göze batmamak için ne kadar silik ve alçakgönüllü davranıyordu!

Hanımefendi, genç bayan, kadın: Aman Tanrım, bu tanımlamaların hiçbirisi ona uymuyordu. Başka bir şeydi o. Ne komik! Kleist ona ne diyebileceğini bir türlü bulamıyordu. Sonunda aramaktan vazgeçti. Demek şiir yazıyormuş! Yazgısal bir uğraş. Ne gereği var ki? Can sıkıntısını gidermek için daha iyi bir yol bulamamış mı?

Günderrode sırtında dolaşan bakışları hissetmişçesine omuzlarını oynattı birden. Şu Wedekind'in yanında getirdiği yabancı adam hâlâ aynı yerde duruyor, tekbaşına. Birisi onunla ilgilenmeli artık. Genelde iyi bir ev sahibi olan Merten, niye

bu kez savsak davranıyor acaba? Bettine'yi alkışlıyor durmadan; gözlerini kızıdan ayırmadan. Kırk yaşlarında saygın bir işadama olduğunu unutmuşa benziyor. Çılgın adam, daha yirmi yaşında bile olmayan genç kızın peşinde deminden beri. Bir bilse, arkasından neler konuşulacağını ve nasıl alaya alınacağını. Neyse, herkes kendinden sorumludur aslında. Merten'i korumasına gerek yok. Hem sonra, yabancı bir evdeki yabancı bir konuk onu niye ilgilendirsin ki! Kleist'ın bir yapıtını okuduğunu ona söylemenin bir yolunu belki daha sonra bulabilirdi. Onu bir yazar olarak tanımak istiyordu; yapıtını okumuş birinin bulunduğu bir toplulukta nasıl davranacaktı kimbilir!

Üstelik Merten vermişti ona Kleist'ın kitabını. Adının 'Schroffen Ailesi' olmasından biraz düş kırıklığına uğramıştı doğrusu. Bu ad Günderrode'ye şövalye öykülerini anımsatmıştı birden. Kleist'ın adı ülkede çeşitli söylentilere yol açmıştı. Özellikle Mainz bölgesinde adını epey duyurmuştu. İşte bu nedenle yalnızca meraklan okumuştı bu garip yazarın kitabını. Kleist o sıralar saray danışmanı olan ve aynı zamanda da doktoru olan Wedekind'in yanında kışı geçiriyordu. Kitabı baştan sona saran o ruhsal bunalımları ve suçları bu çocuk yüzlü genç adamın yazmış olabileceğine inanmak zordu doğrusu. Ne kadar gençti!

Günderrode gülümsedi; kendisi Kleist'tan daha genç değil miydi?

Güneye açık olan pencereden güneş giriyordu salona. Bir sarılık kaplamıştı çevreyi. Ve öylesine

hafif bir esinti vardı ki Günderrode bu havayı içine çekmekte zorlanıyordu. Yatağında yatarken çoğu kez zor nefes alırdı; herkesten daha çok havaya gereksinimi olduğunu d   n rd  o zaman. Sanki bedenindeki gizli g  ler daha çok hava istiyordu.

Birden duvar saati    kez çaldı, sakın ve dingin bir tınıyla. Şimdi h   nlenmenin yeri değildi. Daha yarım saat olmuştu buraya geleli; ama gitmek istiyordu.  inden bir soğukluk yükseliyordu sanki. Kendini kapana sıkı tırılmı  gibi hissediyordu.  u Clemens'in konu malarından kurtulması gerekiyordu artık. Canını sıkmaya ba lamı tı. Ne zaman susması gerektiğini bilemiyordu bu adam. Sıkıldı ını belli etmek için ona çok mesafeli ve soğuk davranmaya ba ladı. Üstelik    yıl önceki olayı da hen  z unutmamı tı. Clemens'in ısrarlı bakı larına karşı koymak istiyormu  asına y    gerildi. Ama adamın bakışları h    dudaklarında, alnında ve yanaklarında dolaşıyordu. Bir erkeğin ısrarlı ilgisinden ka amamak, gizli saldırganlı ından kurtulamamak ne acı vericiydi onun için! Kadınlı ını ve gururunu incitmeden öylece durup katlanması mı gerekiyordu? Şiirlerinden s   ediyordu Clemens. Oysa Günderrode konuşmak istemiyordu bu konuda. Hiç kimseyle; hele ona asla içindeki duyguları ve şiirlerinde yansıtmaya çalıştıklarını açıklamak istemiyordu.

Yaralı, utanç içinde ve cesaretini yitirmiş bir durumdaydı  u an. Şiirlerini yayımlatmı  olduğuna pişman değildi aslında; sınırı kolaylıkla ve bilmeden a mı tı. Onu ve dünyayı birbirinden ayıran

o sınırlar çoktan aşılmıştı artık. ‘Tian’ takma adının ardında saklı o gizli şairin iç dünyasını ne Clemens, ne de bir başkası anlamalıydı.

Ama ‘Freymütthigen’ şiirine yöneltilen eleştiri. Ona göstermek mi istiyordu etkilenmediğini?

Etkilenmek mi? Aman Tanrım!

Kim kendini başkalarının ellerine bırakır ki...

Günderrode’yi yerden yere vuran eleştirmen de Frankfurtluydu.

Neyse: Adı E... olan bir züppeydi adam.

Clemens onun yazdıklarının beş para etmediğini duymuştu. Adam şu sıralar, arkasında toplumun desteği olmayan genç şairleri acımasızca eleştiriyordu hiç durmadan. Kıskançlık! Önüne geçilmez bir dürtüdür.

Öyle olsun bakalım! Günderrode bu eleştiri-den çoktan rahatsız olmuş görünmüyordu. Yazdığı eleştiri yazısında bazı kötü amaçlı cümlelerle ‘Tian’ adındaki şairi sarsmak istiyordu anlaşılan. ‘Güzel, narin ve kadınsı bir hava...’, ...‘ama topluma açık; bir yandan da, biraz yersiz ve cüretkâr değil mi?..’ Hakkında yazılanlardan sonra, insanlar arasına karışmaktan duyduğu pişmanlık giderek azalmış ve sonunda yok olmuştu. Ve Günderrode buradaydı işte!

Çok kızgın olan Clemens’in karşısında olaya ilgisiz kaldığını göstermeyi başarmıştı işte. Ancak, o satırlardan sızan zehir sinmişti yüreğine yine de. Ve elinde olmadan içinde kabaran bir korku dalgası. İçinden bir ses onu pes etmeye zorluyordu. Bırakıp gitmek; bir yerlere sinip saklanmak, dünyanın

en ıssız köşesini arayıp bulmak istiyordu. Hiç kim-
senin ona ulaşamayacağı bir yer olmalıydı. Dostsuz
ve düşmansız.

Ona acımasızca saldıramayacakları bir yer! Ara-
dığı yerin neresi olabileceğini hissediyordu. Yaşa-
mak zorunda olmamak ne rahatlatıcı bir çözümdü.
Eleştiriyi yazanı Clemens ağır bir dille yeriordu.
Yazılanların sıradan birer karalama olduğunu id-
dia ediyordu.

Clemens, bırakın lütfen, diyerek araya giren
Günderrode, olayı kapatmak istedi. Öyle ya da böy-
le, yazmak benim yazgım! Yaşamımı kalıcı biçimle-
re dönüştürmek, dinmeyen bir özlem içimde. Ayırı-
ca benim şiirlerimi özellikle sizin beğenmiş olmanı-
za her şeyden çok sevindiğimi söylemeliyim. An-
cak özelemlerimi gerçekleştirmekten ne kadar
uzak olduğumu da bilecek kadar alçakgönüllüyüm.

Clemens'e hayrandı Günderrode; ve adamın
onu biraz olsun anladığını hissediyordu: İnsanın
kendini yetersiz bulmasının acı veren bir diken-
den farksız olduğunu biliyordu. Yetersizliğinden
duyduğu utançla Clemens'in kendisi hakkında var-
mış olduğu kanıya saygı göstermeliydi.

Salonun bir köşesinde oturan Bettine ise kaygı-
lı gözlerle izliyordu ikisinin konuşmasını. Ağabeyi-
ni Offenbach'tan ta buraya toplantıya çağıran ken-
disiydi. Günderrode salona girerken, ilk kez onun-
la karşılaşmaktan çok etkilenmişti. Daha sonra
diğerleri—Sophie, kuşku götürmez bir güzellik—
Jenen'li profesörün eski karısı aynı zamanda. Cle-
mens bu kadına çılgınca tutkundu. Sonunda genç

kadın kendisine en bağılı olan erkeğı seçmişti. Günderröde ise, Sophie'nin iç dünyasını ilk bakışta sezmişti: Biraz soylu, gururlu ve kaygılı. Ya çocukları? Evet, Tanrıya şükür yeniden iyileşmişti; tehlike yoktu artık.

Ne kadar sevindi buna! Sophie'yi kucakladı Günderröde. Onu şaşırtmak ve mutlu kılmak istiyordu. Nedense öteki kadınlar onun düşüncelerine sık sık gereksinim duyarlardı. Nedenini bir türlü anlayamıyordu Günderröde. Sophie, bir çocuk sahibisiniz! Sizin için gurur kaynağı olmalı bu. Bundan daha önemli ne olabilirdi ki!—Ardından hemen eklemek istedi. Benim hiçbir zaman çocuğum olmayacak.

Clemens her iki kadının kucaklaşmasını kaygıyla izlemişti. Sonunda dayanamayıp araya girmişti: Sophie'nin ne kadar cesur olduğunu, o olaydan on dört gün sonra kendisiyle dağlara bile tırmandığını anlatmaya koyulmuştu. Sophie, ayakları üzerinde durmasını bilen bir kadındı her zaman. Kadınlar bazan bakışlarıyla bile anlaşabilirlerdi. Tıpkı şimdi olduğu gibi: Erkekler ne kadar çocuksu olabiliyordu çoğı kez.

Clemens, gururla çocuğundan söz etmeyi sürdürmüştü. Şu sıra sağlığı yerindeydi. Onu kollarına aldığı zaman tarifsiz bir sevinç kaplıyordu içini.

Sophie, sevinçli, ama geveze oluyorsun sevgili Clemens, diye araya girmişti.

Olabilir, demişti beriki keyifle. Başka türlü sevmeyi bilmiyorum. Clemens'e kalsa, bu sevgiyi de yanına alıp öbür dünyaya götürürdü.

Şunun dediğine de bakın hele, diye söylendi Sophie Günderrode'ye bakarak. Hiç kimsenin yüreği sonsuz sevgiye dayanacak kadar güçlü değildir!

Clemens'in sevgisi paylaşmaktır. Beni suçluyorsun, diye sızlandı Clemens. Sonra hep birlikte gülmeye başladılar. Bettine yanlarına geldi; bir süre onları süzdükten sonra, çok ilginç insanlar olduklarını söyledi: Ağzınızla gözleriniz aynı dili konuşmuyor ama, diye sızlandı genç kız. Ağabeyinin saçlarını çekiştirerek onu gevezelikle suçladı. Günderrode, en yakın arkadaşı Bettine ile biraz yalnız kalmak istedi birden. Bir kenara çekilip bütün bu insanların görünen yüzleri ardında saklı olanı bulup çıkarmak istiyordu.

Bettine de aynı havadaydı; birbirlerini çok iyi anlıyorlardı. İyi yürekli ağabeyi Clemens Brentano hakkında daha insafli olmalarını istedi Günderrode'den. Onunla bir sorunum yok ki!

Hayret! Bettine de bana inanmıyor. Clemens'e karşı nefret duymamam ne tuhaf; insanların beni kırmalarını bağışlayıp unutabilirim. Ama ben başkasına yaptığım haksızlığı asla unutamam. Neden beni o kötü ve şanssız olayı anımsamaya zorluyorsun? Kendini yargılamaktan kaçınmıyordu Günderrode: Clemens'e en ufak bir serzenişim yok.

Günderrode, Frankfurt sosyetesinin kendisi için neler söylediğini, onu şımarıklıkla suçladıklarını biliyordu. Erkeklerin hiç hoşlanmadıkları o burjuva kadınlarına özgü kıskançlık belirtileriydi bunlar. Hiç kuşkusuz, ama Günderrode'yi etkiliyordu.

Kadının erkeğe bilinçsizce karşı koymasının nedenlerini de biliyordu: Kendini yitirmek, yalnızlıktan korkmak. Yalnızca kendini seven, bencil erkeğe bağımlı kalmak, onun karmaşık isteklerine boyun eğmek demektir. Ne denli verici olunursa o denli kendini yitirmek ve özgüvenden uzaklaşmak. Clemens ile ilgili düşüncelerinden emindi: Onun kendisini anlaması olanaksızdı. Bunu ona da söylemeliydi. Günderrode'nin kendinden bu kadar emin olmasına şaşıyordu Clemens.

Kadın olarak bunca özgüven duyması hayret vericiydi doğrusu. Clemens'e göre Günderrode gereğinden fazla kibirli sayılırdı. Acaba kendisi de bunun farkında mıydı?

Clemens'in bu savlarını ilk kez duymuyordu Günderrode. Ancak karşı çıkıp kendini savunmanın da bir anlamı olmadığını düşünüyordu. Yetersiz ve zayıf olduğu noktaları kendisi de biliyordu. Ama herkesin sandığı şeyler değil onlar. Yanlış yerde arıyorsunuz beni!

İnsanları anlamaya çalışmak boşunadır.

Üstelik kadın asla boyun eğmez; ama egemen olmaya da hiç gerek duymaz. Günderrode'yi uzaktan izleyen Kleist'ta anılar canlanıyordu. Genç kadın Brentano ile arasındaki kişilik çekişmesini çözümlemişçesine gülümsüyordu şimdi.

Adamın omzuna dokunup birşeyler rica edecek gibi bir hali vardı. Kleist şömüne üzerinde duran eski saatin çaldığını duydu. — Ve tam o anda Wilhelmine'nin saç tokalarını anımsadı. Anılar daha da gerilere giderek yayılmaya başladı. Oder

Nehri yakınındaki Zenge'lerin evinde bahçede oturuyorlardı. Çevrelerini saran sık yaprakların gölgerine sığınmışlardı. Wilhelmine ve Kleist. Önlerindeki küçük masada Vossen'in kitabı 'Luise.' Wilhelmine başını yumuşak bir tavırla hafifçe eğmiş, Kleist'in saçlarını çözmesine izin vermişti. Genç kızın saçlarına dokunan Kleist'in parmakları bu dokunuşu bir daha asla unutamayacaktı. O andaki utancını ve suçluluk duygusunu hâlâ anımsıyordu; daha sonra da hep anımsayacaktı. Gözlerinin önünde canlanan bu görüntü Kleist'ı duygulandırdı. Çok uzaklarda kalan bir aşk anısıydı o görüntü. Kleist hep hareket halindeydi. Durup oturmasına olanak yoktu. Zavallı Wilhelmine ise, o zayıf ve incecik görüntüsüyle geçmişte kalan bir nişanlıydı artık.

Aşkın ardından düş kırıklığı gelmişti. Ah, hep daha önce hiç yaşamadığı o yerlerde olmak!

Geçmiş ya da gelecek zamanlarda yaşamak. Düşünce gücüyle bu geçmişin uzak görüntüsünden silkinip kurtuldu; ama bir an bir şey takıldı aklına: O zaman düşünden ilk ve son kez söz eden kendisi olmuştu. İç dünyasının gizemlerini dile getirmeden edemiyordu bir türlü. Bu bir dürtüydü. Ne pahasına olursa olsun! İçindeki dev dalgalarla boğuşuyordu sürekli. Topluluk içinde hep konuşma zorluğu çekerdi. Ama bir anlamda bu, doğanın ona yardım elini uzatmasıydı: O akşamüstü, kendisine verdiği sözü bozarak nişanlısına düşünüyünce anlatmıştı. Askerlikten ayrılalı beri peşini bırakmayan o düşü artık daha fazla gizli tutamayacaktı. Çünkü

her seferinde ağlayarak uyanıyordu.

Güçlü ve azgın bir domuz görüyordu düşünde. Peşinden doludizgin at koşturuyordu. O durmak bilmeyen hayvanı yakalamak, onu kement atarak yere devirmek istiyordu. Hayvana yaklaşıyor, onun kahverengi, parlak tüylerine dokunmak üzereyken elinden kaçırıyordu son anda. Sonunda attan inip tüfeğine sarıldı; nişan aldı ve ateş etti. Az ötedeki hayvan bir an titredi, sonra yere devrildi.

Düşünü anlattıktan sonra bir süre susup oturduklarını anımsadı Kleist: Wilhelmine ağlıyordu. Nedenini sormadı ona, elini okşadı ve birden bir şeyi anlayıverdi: Onu sevebilirdi—Wilhelmine aniden ‘Kleist’ dedi, kararlı bir sesle: Biz, sen ve ben birlikte olamayız! Yani karı-koca gibi. Her şey birkaç dakika içinde yaşandı bitti; yıllar sonra ‘neden’ sorusunu sormak neye yarar ki!

Kleist’in içini hüzmün kapladı yine; bundan ne kadar da korkuyordu oysa. Dakikalar ilerledikçe geçmişle arasındaki bağlar gevşedi ve tamamen koptu. Bu anımsamalara alışması gerekiyordu. Edekind haklıydı. İnsan kendi bilincine ne kadar geç ulaşırsa, ödemesi gereken bedel de o kadar ağır oluyordu. Ne yazık ki Kleist hep geç anlıyordu bunu.

O düş. Onca yıl peşini bırakmayan. Ne kadar az değişmişti. Ve o düşü her anımsayışında korkuya kapılıyordu. Eskiden olduğu gibi. Mantık artık Kleist’a yol göstermiyordu. Ta başından beri bir ikilemin ve açmazın pençesinde olduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Ruhunu çepeçevre saran ve

önlenemeyen bu olumsuzluğu istese çözümleyebilirdi. Ya da o gücü serbest bırakacak ve sonunda onun tarafından yutulacaktı. Yer ve zaman Kleist'a bağlıydı. Ne ilginç! Kendini tanımak için o güçlere boyun eğmeliydi anlaşılan. Yaşamındaki en belirgin deney olacaktı bu kuşkusuz. Kendini herkese benzetecekti. Ama kendisiyle ilgili kararı tekbaşına verecekti. Suçlu cezasını çekmelidir! Tam Kleist'a göre bir yargı. Ruhunun derinliklerine inmiş, orada olup bitenleri izliyordu. Gördükleri karşısında korkudan titriyordu. Kendi kendinden korkuyordu! Başı dönmeye başladı. Sanki uyuşturucu almış gibiydi. Artık sevgiye de gereksinimi yoktu. Son anına kadar kendini suçlu hissetmekten kurtulamayacaktı. Kendisiyle böylesine oynayabilen biri tüm tehlikeleri de hesaba katmalıydı. Mutluluğunu düşünmüyordu artık. Başkalarına karşı dürüst olmak istiyordu yalnızca.

Ter boşandı birden; her yanı ıslandı. Yüzü sarardı, bacaklarında titremeler başladı—Oturun lütfen!.. Doktoruydu konuşan. Böyle durumlarda doktorunun kendisine buyruk vermesine izin vermek zorundaydı. Geniş bedenini Kleist'a siper ederek onu salondakilerin meraklı bakışlarından sakladı. Sonra kriz geçirmekte olan Kleist'a mendilini uzattı. Daha öncekiler gibi bu kez de ne yapılması gerektiğini biliyordu. Giderek krizin hafiflediğini ve geçtiğini seziyordu Kleist da. Benliğini saran huzursuzluk ve korku giderek dağılıyordu. Doktor! dedi Kleist. Buradaki bayanlar beni çok şaşırtıyor.

Evet, bayanlar! İşte buna inanıyordu doktor.

Ren bölgesinin kadınları ile Prusya kadınlarını karşılaştırmak düşüncesi de nereden aklına gelmişti bu adamın. Prusyalı kadınların erdemlerine hiçbir yerde rastlamak olası değildi. Onlarda sertlik, gurur, görev sorumluluğu ve öz eğitim vardı.

Bir an babası ile amcasının sözlerini duyar gibi oldu Kleist. Ah, diyordu babası nazik bir sesle. Yabancılar, biz Prusyalılar hakkında ne abartılı kanılara sahip. Biz de insanız oysa!

Şimdi gülmenin sırası değil. Düşüncelerine bir son vermek istercesine başını salladı Kleist.

Üstelik: Savigny mi? diye devam etti Wedekind. Onu fark etmiş olmalısınız.

Kleist anlıyordu.

Doktor Wedekind, gizli dünyasına yaklaşmak isteyenlere karşı uygulayabileceği bir yöntem öğretmişti Kleist'a. Tüm duygularını ve iç gücünü dengede tutabilmek için toplumun bir bireyi gibi davranmalıydı. Herkes gibi olmalıydı yani. İlgi alanı kendi üzerinden başkalarına kaymalıydı. Böylece ruhunu kaplayan sıkıntıdan kurtulması belki kolaylaşırdı. İşte bir deneme yapmanın tam sırası.

Savigny ilgilenilecek bir tipti. Ama Kleist'a göre bu bir şanssızlıktı. Adam tam karşısında duruyordu Kleist'ın. Onu daha önce algılamamış olması ne garipti! Belki bu adamdan öğrenilecek şeyler olabilirdi: Doğanın bir eseri gibiydi adam. Canlılarının kusursuzluğundan sorumludur doğa. İşte Savigny! Yazgısını kendi elleriyle çizen adam. Zengin, bağımsız ve verici. Sınırlarının ve değerinin bilincinde. Uygulamayı tasarladığı amaçları dışında

hiçbir şeye bağımlı değil. Bir yasa adamı—neden olmasın ki? Böylesine seçkin ve belirli bir görevi yüklenen birini yargılamaktan kaçınmalıydı Kleist.

Adamın ses tonu çevresini etkilemeye yetiyordu; bunu Kleist da görüyordu. Toplum içinde saygın bir yeri olan bu adamı kıskanmakla kendini küçültmüş mü oluyordu acaba? Hele kendisinin hiç beceremediği bir rahatlıkla kadınlarla dostluk kurması yok muydu! Genelde hırçın bir kişiliği olan Bettine bile adamın sevecen yaklaşımları karşısında yumuşamış ve sakinleşmişti. Oysa genç kız, benim diyen nice erkeği dize getirmekte ustaydı. Kleist da öteki erkekler gibi olmak istiyordu. İçini kemiren kıskançlığı engelleyemiyordu. Tek becerisi olan edebiyat ile çevresinde kimi etkileyebilirdi? Adını duyuracak yapıtı henüz gerçekleşmemişti. Köşeye çekilmiş, silik bir yabancıнын kim olduğunu nereden bileceklerdi. Hele neler yaratacağını hiç bilemezlerdi. Oysa şimdilik, Almanya'nın bazı bölgelerinde yalnızca zengin evlerinde kulaktan kulağa dolaşan bir söylenti kahramanıydı. Hepsi o kadar. Kleist, kendisine yönelmiş bakışları yakaladığında içi acıyla doluyordu.

Beklenen an geldi. Çay içilecekti. Genç ve güzel bir kız servis tepsisiyle salona girdi. Bettine yerinden kalkarak onu içtenlikle karşıladı. Günderrode, bir an köşede sessiz oturan Prusyalı yabancıya baktı. Bettine'nin davranışlarını yalnızca o anlayabiliyordu. Genç kızı elinden tutarak ortaya getiren Bettine onu herkese tanıttı. Adı Marie idi. Az önce piyanoda çaldığı şarkıların hepsini bu genç kızdan

öğrendiğini açıkladı Bettine. Bu arada Marie tep-sinden iki fincan alıp Clemens ile Günderrode'ye uzattı. Sonra yavaşça Clemens'e yaklaşarak ona ba-zı ezgiler mırıldanmaya başladı. Clemens'in yazdı-ğı dizelere ne kadar uyuyordu bu nağmeler. Sanki özellikle aynı anda yaratılmışlardı. Ancak Clemens genç kızın ilgisine kayıtsız kalmayı yeğledi. Genç kız da daha fazla üstelemedi. Yalnızca Günderrode ile Clemens'e anlamlı bakışlarla baktı ve sonra gi-dip büyük masanın bir yanına oturdu. Davetlilerin çoğu, yerlerini çoktan almışlardı. Hatta Kleist bile. Konuklara porselen tabaklarda şekerli kurabiyeler sunuldu. Bir sessizlik egemen oldu salona. Günderrode yüreğinin çarpıntısını duyuyordu. İçini bir he-yecan kapladı. Gunda, Savigny birden, 'Şu anda bir melek geçti buradan' diye mırıldandı.

Clemens yüzünü buruşturdu. Gunda'nın aşırı duygusallığından hoşlanmıyordu nedense. Günderrode ise Gunda'ya karşı olumsuz davranışlarda bu-lunmaktan çekiniyordu. Çünkü Savigny ile dost kalmak istiyorsa ölçülü olmalıydı ve duygularını saklamayı bilmeliydi. Aksi düşünülemezdi bile: Sa-vigny, kendisi ve Gunda. Üçü bir bütün oluşturma-zorundaydı. Tabii eğer dost kalacaklarsa!

Günderrode kendi kendine gülümsedi. Bu bir-lik içinde üçüncü olan Gunda değildi kuşkusuz. Kendisiydi tabii. Öteki ikisi aralarına almışlardı onu. Sevgi her zaman dostluktan önce gelir—bunu Günderrode'den daha iyi kim bilebilir ki!

Neye gülmüştü peki? Ah Clemens! Rahat olma-lydı. Clemens alıştı Günderrode'nin gizli alaycı-

lığına. Şiir yazma yeteneğini son ana kadar saklamıştı ondan. Őnlő yazar onun becerisi konusunda belirsizlik ve kararsızlık duymıştı. Clemens'i şaşırtan bir gizlilik içinde, şiirlerini bir kitapçık halinde toplamıştı Gőnderrode.

Peki şimdi neden buradaydı? Ev sahibi Merten'lerin arabasındaki boş yer ve yakın arkadaşları Paula ile Charlotta Serviere'nin ısrarları mı Gőnderrode'yi buraya getirmişti? Gelişinin gerçek nedenini şimdi daha iyi anlıyordu: Savigny'yi görmek ve tanımak istemişti. Tutkudur hep, bize istemediğimiz şeyleri yaptırır!

Gőnderrode'nin şiirlerinden yansıyan olgunluğu daha önce fark edememiş olmak Clemens'i rahatsız ediyordu şimdi. Onun şiirlerinde kendi duygularını coşturan bir şey vardı ve Clemens'i neredeyse ağlatacak kadar yoğundu. Şimdi sakın olma zamanı, diye dőřőndő Gőnderrode. Henőz her şeyi iime sindirmeye alışmış değilim. Sonra Clemens'e dőndő: Clemens, dedi, erkek olsaydım bunları bana sőylemezsiniz. Őiirlerimde kendimi bulduğumu, aynadaki gőrőntő kadar netleştiğimi, kendimi ve kendimle birlikte her şeyi aştığımı kabul ettiğinizi neden sőylemiyorsunuz bana? Başkalarının bizim değerimizi anlaması ve geriye bıraktıklarımız hakkında fikirler yőrőtmesi nasıl olsa bizim elimizde değil. Öyleyse bunu neden dert edeyim ki? Ancak yazdığımız her şey, bence gerçeğin kendisidir. ėnkő böyle hissediyoruz: İşte benim edebiyat anlayışım bu!

Tamam, bu kadar yeter, diye dőřőndő. Ken-

dimden bu kadar emin olmamalıyım; çok ileri gidiyorum. Yaşamayı da yazmayı da başaramıyorum. Ama ne yazık ki başka seçeneğim yok. Üstelik arkadaşlığın mutlu yanılgılarından da yoksunum.

Evet! Gerçekten de böylesiniz, dedi birden Clemens beklenmedik bir anda. Sanki onun düşüncelerini okumuş gibiydi. Her zaman çekingen, dene-timli, kendine ve başkalarına karşı katı tutumlu. Hep kötümser. Beni sevmiyorsun Karoline ve hiç bir zaman da sevmedin.

Bu noktada suskun kalmaya karar vermemişler miydi? Artık yeter, fazlasıyla aşırı gitti. Çok yorgundu. Neler söyleyip duruyor hâlâ. En iyi ve tek arkadaşım olduğunu söyler hep. Oysa içten içe ölmekten ne kadar korktuğumu, gençliğim elden giderken duyduğum yalnızlığın dehşetinin beni nasıl sardığını bir bilebilseydi! Arkadaşım, arkadaşlarım! Bakışlarındaki gizli anlamı çok iyi anlıyorum. Beni çok garip buluyorlar. Biliyorum, ama bir türlü nedenini söyleyemiyorlar. Onların arasında ben bir yabancıyım. Sevgiyi ölüm pahasına bulduğum her yerde varım. Bu gerçeği benden başka hiç kimsenin bilmemesine de şaşıyorum. Yalnızca benim bildiğim bu gerçeği dizelerimin arasına saklıyorum, tıpkı çalıntı bir mal gibi. Gerçeği bu denli açık seçik ortaya koyabilen, korkunun da ne olduğunu anlayacaktır. Çoğu kez olduğu gibi, birden kendini çözülmüş ve herkesten kopuk hissetti. Bu mekândaki insanların birbirleriyle ilişkileri, büyük beyaz bir kâğıdın üzerine çizilmiş garip, karmaşık ve kesintili çizgilerden oluşmuş bir örnek gi-

biydi sanki. Tam anlamıyla kavranamayacak kadar ilginç ve güzel bir görüntü. Tam ortada tüm çizgilerden arınmış bir boşluk gözüne çarptı: Kleist. Salonunda doktorundan başka hiç kimseyi tanımayan ve yalnızca ona yönelmiş olan o adam. Onun, oturduğu sandalyenin bacaklarına ayaklarını dolamış, elinde çoktan boşalmış olan çay fincanını tutan hali içini sızlattı. Kibarlık edip onunla konuşmayı denemeli miydi? Yoksa onu kendi haline mi bırakmalıydı? Çünkü oldukça rahat görünüyordu. Günderode onun bakışlarını yakaladığında neler düşündüğünü anlayamıyordu.

Her şeyi çok ciddiye alan insanlardan olduğu halinden belliydi. Kleist ise, Brentano'nun kız üzerinde etkisi olduğunu düşündü, tıpkı Wedekind'in kendisine olduğu gibi. Kuşkusuz Wedekind'e gönül borcu vardı. Hiç çekinmeden ve soru sormadan ölümcül bir hastalığı kabul edercesine korumasına almıştı onu. Evet onu kurtarmıştı, belki, ama kurtarıcının peşinden her yere gitmesi gerektiğini düşünmüyordu. Böyle bir kural var mıydı?

Kleist, utançtan daha acı verici bir duygu tanı-mıyordu. Kendisini Wedekind'e bağlayan şeyin ne olduğunu bilmiyor değildi. Bir hastayı kabullenmek zaten doktorun göreviydi. Ancak, onu rahatsız eden ve bağışlayamadığı şey, Kleist'ı kurtarış biçimiydi. Hastasının kabuğunu kırıp ona ulaşmayı bilen bir doktoru eleştirmek belki de nankörlüktü, ama o sonuca giden yola başarıyla ulaşmıştı: Hastasını konuşturmayı becermişti. Kendini tamamen tükenmiş hisseden ve inatla suskunlaşan hastası-

nı, zekice sorularla gevşetip çözebilmişti. Kleist, doktorunun incelikli, ama ısrarlı yaklaşımlarının kendisini hem rahatlatmış, hem de biraz aşağılayıcı geldiğini hiçbir zaman unutmuyacaktı. Duyguları karmakarışık olmuştu. Bir yandan istiyor, öte yandan itiyordu. İçinde bulunduğu durumu çok iyi tanımlayan cümlelerle Kleist'ı tehlike dolu bir çukurdan adeta çekip çıkarmıştı. Kleist, Fransa'dan geri döndüğünde tükenmişti ve Mainz'de kendini tamamen bıraktı. Duygularını anlayamayanlara katlanamıyordu artık. Hatta yüzünde rahatlık ve sağlık okunan doktoruna bile. Mantık, denge, güçlerin ekonomisi—evet, yine evet! Sağlıklı olan, hastanın halinden anlar mı hiç? Doktor, hastasını daha çok üzmemek için daha dikkatli davranıyordu. Hasta da, durumu açıklık kazandıkça giderek sakinleşiyordu. Garip bir insan. Kleist kendini kemiklerini tek tek kıran ve onu parçalayan bir değirmenin içine düşmüş gibi hissediyordu.

Hiç kuşku yok: Adam acı çekiyor. Doktor onun perişanlığını, sanki işkence yapıyormuş gibi inlediğini görüyordu. Kleist çektiği acıyı şimdi bile anımsıyordu. Bu acıya kimse daha fazla dayanamaz, doktor. Ya bitmeli ya da beni tamamen yok etmeliydi.

Sözcüklerin ruhun derinliklerini anlatamayacak kadar yetersiz olduklarını Kleist o günlerde anlamıştı. Ve bir daha yazmaması gerektiğine inanıyordu.

Sonra Mainz'in soğuk caddelerinde yalnızlığıyla baş başa dolaşırken, gözü birden bir kapı üzerin-

deki taştan oyulmuş kartala ilişti. Prusya kartalına benziyordu. İçi titredi, gözyaşları içinde Wedekind'in evine geri döndü. İnsanların arasında kendini çıplak hisseden, duyduğu her sestten rahatsız olan, ışıktan gözleri kamaşan ve en hafif bir esintiden acı duyan birini düşünebilir misiniz, doktor? İşte ben böyleyim. Abartmıyorum. Bana inanmalısınız.

Size inanıyorum demişti, Wedekind; sonra da perişan Kleist'in yatağının kıyısına oturarak onu kollarıyla sarmış, kendi göğsüne bastırmış ve başını sağa sola sallayarak hastasını uyutmuştu. Doktoru, hastalığın tanımını edebiyatta bulabileceğini düşünüyordu; aynı zamanda kesin bir tanımlamaydı bu. Ama, hasta Kleist'a bir açıklama yapmaktan da çekiniyordu. Kleist'ın acılarının sürekliliği ve değeri, kuru bilimsel ifadelerle ortaya konamazdı. Ayrıca bilimin kullandığı yöntemlerle kişisel acıları genelleştirmek ne derece tutarlıydı; çünkü yaşamı değiştiren deneyimlerden yoksundu: Ölümcül bir acı.

Ne iyi doktor! İnsanların kendi kendilerine oluşturdıkları acıların ağırlığı altında ezildiklerini biliyordu. Kleist, kendi tükenişini böylesine cehennemî bir gösteriyle sergileyen birine hiç rastlanmamıştır diye düşünüyordu. İnsanların kendi yazgılarını kendilerinin çizdiklerine ve sonunda çıkış yolunu da kendilerinin bulduklarına inanıyordu doktor. Kleist, demişti, sizi perişan eden bir şey var, ve o neyse, onunla başa çıkamıyorsunuz. Ne kadar doğrudu söyledikleri! Doktor, benim şanssızlığım,

katlanmak zorunda kaldığım bağımlılıkların beni boğması, kendimi onlardan kurtardığım zaman da ruhumun parçalanması. Yıllar geçtikçe azalacağına daha da kahredici hale gelen o kendini kötü hissetme duygusu.

Kleist'in ne kadar gururlu olduğunu bilen doktor, onun o ilk günlerdeki aşağılayıcı durumunu unutmış olmasını diliyordu. Oysa Kleist, çektiği acıları hiç unutmamıştı. Ağlamış, haykırmıştı; hatta kendine tamamen yabancı olan bu doktora duygularını anlaması için yalvarmıştı bile. Tüm yaşamını etkileyen iki adı çekinmeden yineleyip durmuştu: Ulrike, Wilhelmine. Çaresizliğin ve tükenmişliğin canlı bir imgesi haline gelen bu adamı, sonunda Wedekind bir gün omuzlarından kavrayıp sarsmış ve şöyle haykırmıştı: Ne için kendinizi bu denli suçluyorsunuz? Bu sözler üzerine Kleist adeta çıldırmıştı; öyle ki sakinleştikten sonra kendinden geçip bir gün bir gece boyunca deliksiz uyuyakalmıştı. Uyandığında sakindi ve kendinden emin bir biçimde ne yapması gerektiğini artık bildiğini söylemişti: Marangoz olacaktı. Kleist dişlerini gıcırdatıp kullanacağı marangozluk aletiyle kendi kafatasını yaracağını, hatta beynini çıkarıp atacağını, yerine normal düşünen, sağlıklı bir beyin koyacağını belirtmişti. Kendini bildiğinden beri o hiç bitmeyen ve hep işkence eden özeleştiriyi susturacak bir beyne gereksinimi vardı. Günlerce, yıllarca sanki görünmeyen bir davacı karşısında kendini savunmuştu. Ne yaparsa yapsın, nereye giderse gitsin, özellikle geceleri onu sürekli izleyen ve uyku-

sundan uyandıran, yataktan fırlamasına neden olan o görünmez davacıdan artık kurtulması gerekiyordu.

Aksi halde çıldırabilirdi.

Ne dediniz?

Ben mi? Ah hiçbir şey. Bir gaflet. Aptalca bir saplantı işte.

Joseph Merten, ev sahibi. Parfümeri ve besin maddeleri satan, Frankfurt Main'lı bir işadamı. Sanat ve bilim tutkunu.

Umarım kendinizi iyi hissediyorsunuzdur!

Oldukça iyi. Hem de çok. Teşekkür ederim.

Bu adam, küçük burjuva salonunu birkaç soylu ile süslemeyi amaçlayan o ahmaklardan herhalde; oysa o soylu ne denli aciz ve yetersiz, bir bilse. Ama Wedekind onu bu konuda uyarmıştı; hiç değilse Fransa ile bir ilişkisi vardı bu özentinin. Oysa bu tür aptalca gelenekler çağdıydı artık.—Umarım öyledir! demişti Kleist. Yozlaşmış ve kendi özünü yitirmiş olan bu topluluk hiç değilse geçersiz olan alışkanlıkları ayıklamayı yine de becerebiliyordu.

Kleist! Gerçek olabilir mi: Fransızlardan nefret ediyorsunuz!

Bir bakıma. Onlardan nefret ediyorum. Bir zamanlar çok sevilenden de nefret etmek olası, diye düşündü Kleist.

Doktor için bu adam birçok konuda bir bilmece kadar çözümsüzdü. Sağlığı yerine geldiğinden beri yine özbenliğine ve kendine dönmeye başlıyordu. Konuştuğu zamanlar tamamen rahatlamış ve

arınmış gibi görünüyordu. Daha önce aralarında oluşan o sevecenlikten ve dostluktan eser kalmamıştı. Gücünü sonuna kadar kullanıp tükendiğinde o şeytansı alaycılığı yeniden ortaya çıkıyordu. Sonuçta da kaybettiği oyunu kazanıyordu.

Bir gün, o kendinden emin ve alaycı tavrıyla doktorun ailesine kâğıtların ne denli zor yandıklarını kanıtlamıştı—özellikle bir sobayı yakmak için kullanıldıklarında. Tabii sonuçta alevler kâğıt uçlarını yalamaya başlamış ve ateşin hızıyla kâğıtlar kıvrılıp tutuşmaya başlamıştı; ta ki kömür olunca ya kadar: Ne inanılmaz bir özgürlüktü bu. İnsan ateşe ve kâğıda karşı üstün olmuştur. Ve sonunda bir rahatlama, bir gevşeme.

Rahatlama mı? Neden?

Kleist yapmacıklı bir gülümsemeye karşılık vermişti. Üstlenilen görevden ve sorumluluktan arınma. Kleist daha fazla açıklama yapmamıştı. Wedekind, Wieland'ın İngiliz yapımı kalemiyle kâğıdı neredeyse yırtarak Kleist'a yazmış olduğu o mektubu okumasaydı bu denli etkilenmeyecekti. 'Dünya başınıza yıkılsa da Guiscard'ı bitirmek zorundasınız.' Tanrım, ne rahatsız edici bir istek. Wedekind, yazarların birbirlerine bu denli acımasızca davranmalarına ve kullandıkları sözcüklere şaşıp kalmıştı. Demek yazarlar, kendi aralarında sinir bozucu eleştiriler yaparak fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Kimim ki ben? Rütbesi bile olmayan bir asker. Bilimden uzak bir öğrenci. Görevi olmayan bir devlet memuru. Yapıtsız bir yazar.

Melankoli. En iyisi bu yakıştırmayı kabullen-

meli ve kullanmalı. Ama bir daha yazmak mı! Asla; her şey olabilir, yeter ki yazmak olmasın.

Günderrode salonu boydan boya geçerek Kleist'ın yanına geldi ve elindeki boş fincanı aldı. Bir başkasının arabasına bağımlı kalmak yüzünden insanın istediği zaman gidememesi ne kötü! Nasıl da ilerliyor dakikalar. Neler oluyor? Bettine, Günderrode'nin el çantasından bir şey almak istiyor galiba. Düşürüyor elinden. Parlak bir nesne düz parke-lerin üzerine kayıyor. Çok tuhaf: Bir hançer. Kleist, dikkatle eğilip alıyor yerden ve Günderrode'ye uzatıyor.

Genç bir bayanın çantasında bulunabilecek oldukça tuhaf bir eşya, sevgili bayan.

Tuhaf mı? Belki. Oysa bana çok doğal geliyor. Bettine çekip alıyor hançeri. Uzun zamandır onu incelemek istiyordu anlaşılan. Günderrode'nin böyle bir şeyi yanında taşıdığını kimse tahmin edemezdi!

Çevredekiler bir anda heyecanla yerlerinden fırladılar. Kleist, Savigny'nin yavaşça: 'Hep yanında mı?', diye sorduğuna, Günderrode'nin de: 'Daima' diye yanıtladığına istemeden kulak misafiri oldu. Savigny, biraz kaygıyla, başını salladı. Hançer şimdi elden ele dolaşıyordu. Keskin ucu ve gümüş kabzasına hayranlıkla bakıyorlardı. Günderrode'nin hançeri orada bulunan herkes için bir anlam taşıyordu; Kleist ise şaşkındı. Şu tatlı ikizler, Charlotte ve Paula Serviere hançeri paylaşamıyorlardı. Wedekind araya girdi. Olaya el koymak istediği belli. Yarı ciddi bir tavırla, olası bir tehlikeyi önlemek amacıyla hançeri almak istediğini açıkladı. Ne de

olsa bir doktordu. Günderrode, hiç beklenmedik bir sertlikle, ‘Bunu yapmaya hakkınız yok’, diyerek hançerini geri istedi. Wedekind yavaşa bir reverans yaparak hançeri sahibine veriyor. Ortalığı sessizlik kapladı. Günderrode ise, hiçbir şey olmamişcasına çantasına atıyor hançerini.

Açıklanması zor bir olay. Tam o sırada, salonun kapıları açıldı ve uşaklar şarap servisine başladılar. Gerilim dağılıyor. Kleist aslında yalnızca çay iileceğini sanmıştı! Merten sürpriz sunuşlarıyla şaşırtıyor herkesi. şarap, o yörenin ana ikisi. Onsuz konuk ağırlamak düşünülemezdi.  stelikle Merten’in kendi ürettiği bir şarap. Lezzeti ve kalitesi tartışma götürmezdi. Bu Merten’in içkiyi sevdiği açıkça belli oluyordu. Her halinden anlaşılıyordu bu tutkusu.

Kleist ise izliyordu: Savigny az önceki hançer olayından dolayı oldukça keyifsizdi. Günderrode’nin onunla özel bir konuşma yapmak isteyeceğini de biliyordu. Yanılmamıştı. Ama onu görmemezlikten gelerek Kleist’a döndü: Duyduğuma göre Paris’ten geliyormuşsunuz? diye sordu.

Başardın, Savigny. Beni safdışı ettin: Işığı s nd rd n ve beni karanlıkta bıraktın, tekbaşıma.

Günderrode, yaşamında önem vermediği birçok şeye bağımlı olmaktan, zayıf yanının ortaya çıkarılmasından çok korkar ve nefret ederdi. Utanç. Günderrode iyidir, ama zayıftır. Böyle düşünüyorlardı kendisi için. Savigny bunu kanıtlamıştı işte. şimdi Kleist’a tasarılarından söz ediyor, eğitim amacıyla Paris’e gitmek istediğini açıklıyordu. Kle-

ist ise tarafsız davranmaya çalışıyordu. Paris mi? Evet olabilir, gerçek bir bilim hayranı için... Ah, Savigny yine: Kendisi bir yazar olarak masrafların altından kalkabilir miydi?

Ne gereksiz konuşma bu. Keşke bütün ağızlar bir an susabilse de gerçek düşüncelerin sesi duyulsa. Savigny'nin onda yarattığı önüne geçilmez arzulardan biri. Özgün bir tutum da denilebilir... şu ünlü ikileminiz, açıklık ve kapalılık Günderröde'cik, birçok insanın sizin hakkınızda bundan başka hiçbir şey bilmemeleri, sanıyorum gerçek kişiliğinize ters düşüyor.

Nasıl da tanıyorum onu! Çok yumuşak başlı, kederli ve özlem dolu olmadan kararlı, ama açık, yine de yaşam sevinciyle dolu olmak. Ah! Savigny! Ne anlama geliyor bütün bunlar? Anlaşıldı, Günderröde'cik artık seni daha fazla rahatsız etmemeli. Geri çekilmesi gerektiğini, susmayı, sahip olduğu şeylerle yetinmeyi ve neşelenmeyi öğrenmeli Günderröde'cik. Kimsenin vicdanını zorlamamalı.—Haklı.

Kleist konusunda da haklı Savigny. Yüzündeki ifadeden anlaşılıyor bu. Öteki aptalca sinirlenip heyecanlanırken, o gayet sakin ve kendinden emin. Ama yine de tekliyor ve konuşması kesintilere uğruyor. Çok heyecanlandı şu anda. Doğru mu işitiyorum? Rousseau hakkında mı tartışıyorlar yoksa? Şu Kleist adındaki Prusyalı, sesini yükseltiyor birden; Rousseau, diye üsteliyor, Fransızların ağzından çıkan her dört sözcükten biridir. Şimdi bir de Paris'e giderse bu gerçek karşısında ne kadar şaşı-

rıp kalacaktı kimbilir!

Genç adamı uyarmalıydı. Savigny her konuda üstündü. Günderrode onun yanıtını biliyordu: Son derece şaşkın. Nasıl! diye soracaktı—evet: Aynen bu tonda—,Rousseau’nun fikirlerini bugünün Fransa’sında mı arıyorsunuz? Bunun üzerine Kleist, soğuk ve alaycı bir tavırla yine de yanıt verecekti: Bir bakıma. Gerçekleştirilmesi amaçlanmayan fikirler neden ortaya atılıyordu öyleyse?

Günderrode, Savigny’nin aklından geçenleri biliyordu: Öyle biriydi işte. Biraz da hayalci. Çoğu kez yeteneklerini hafife alıp başarısız girişimlerde bulunduğunu biliyordu Günderrode. Hele o dayanılmaz yumuşak başlılığı; onun acı çektiğini görmek arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Tıpkı kendisi gibi. Savigny’nin, acılarının paylaşmasını beklemek aslında Günderrode’nin isteği dışında bir şeydi. Sonunda giderek artan duygu coşkusu içinde asıl beklentisinin katılma değil, tutku olduğunu anlamıştı. Çabuk yaralanır oluşu, aldığı eğitim ve tüm yaşam düzeni hissettiklerini açıklamaktan alıkoymuştu onu. Bunu da çok iyi başarmıştı doğrusu; olduğundan başka görünme sanatını gayet iyi biliyordu. Bir keresinde—edilgen bir biçimde bu önemli konunun aralarında hep sorun olduğunu açıklamıştı: Genç Werther’in acılarından çok söz ediliyordu, ama öteki insanların da kendilerine özgü acıları olduğu kesindi. Ancak, o insanlar, kendilerini bu baskıdan kurtarabilmişti.—Yüz kere, bin kere bu cümleyi okumuştı. Ama boşunaydı; Günderrode’yi rahatlatmamıştı. Tam tersine kendini aşağılanmış

hissetmişti. Doğrusu, sizin mektubunuz beni içtenlikle sevindirdi...

Hâlâ geçerli mi? Her şey değişti mi yoksa? Bu olası mı? Ve eskisi kadar acı vermiyor artık, Savigny. Kendimi kandırmam gerekmiyor. Ama şunu da söylemeliyim ki, sen ve ben çok yakın arkadaş olmasaydık, korkunç olurdu...

Eliniz, Savigny! Hâlâ acıyor mu?

Nasıl? Yalvarırım size, Karoline! Felsefe ve yaşam arasında sıkışmış kalmış şu genç yazarı sonuna kadar zorlamaya çalışıyorum...

Eliniz, Savigny. Artık ağrııyor sanırım.

Hayır, Günderode'cik, sen öyle istiyorsan, peki.

Gördünüz işte. Şu araba kapısının yaptığıını.

Az daha ciddi bir yara alacaktınız.

Doktorlar bilindiği gibi çoğu kez yanılır. Ama araba kapısını hızla çarpan, bilmeden de olsa canımı yaktı doğrusu.

Size inanıyorum. Yaralı elinizin öyküsü oldukça eğlendirici; ama sağlıklı kalabilseydi elinizi daha çok severdim. Şu anda yalnızca benim değil, ikimizin de arkadaşı olduğunuzu unutmayın, Günderode'cik. Nasıl unutabilirim ki, Savigny. Siz ikiniz, Gunda ve siz. İkiniz de benim yazgıma girdiniz.

Düşteymişçesine konuşuyorsunuz; ya da son kez. Kleist ise tanık olduğu bu düşsel iletişimi bozmuyor. Birşeyler seziyor, ama kendini uzak tutamıyor.

Erkek kardeşiniz ya da Gunda'nın kızkardeşi olsaydım, Savigny.

Günderrode'cik, bazan ne aptal olabiliyorsunuz.

Hep aynı, böylesine hayalci ve yok olup gitmekten korkmayan. Sürekli birşeylere bağımlı olmak-tan, yeterince özgür olamamaktan kızgınlık duyuyorum—çoğu kez tüm gücümü ve cesaretimi toplayarak her ikinizden kopup keyfimce, mutlu yaşamak isteyebileceğimi bir düşünebilseniz. İlginç duyumsamalar ve itiraflar, Günderrode. Oldukça özgürlükçü bir düşünce tarzınız var aslında; Fransız Devriminin küçük bir kalıntısı mı yoksa bu? Öyleyse, bu dostumuzu da anlamamız gerekir; yani duygu ile eylem dünyasının birbirinden arınmış ve ayrı kalması gerektiğini.

Bunun iyi olup olmadığını soracaktır sana. Az önce sordu zaten. Ve ben ona da, sana da söylüyorum işte: Bu bilge düzen içinde iyi olan tek şey düşünce özgürlüğüdür. Yoksa düşünce dünyasının nedenli engeller ve sınırlamalarla karşı karşıya olduğunu görmek istemiyor musunuz? Oysa, fantezilerimiz gerçekliğe giden yolu bulabilirdi. Tanrı aşkına, hayır: Felsefeyi sözel anlamda ele almamak gerekir, yaşamı da ideal olanla kıyaslamamalı—bu kural kesindir.

O zaman şunu sormalıyız: Bu daima geçerli midir? Hiç kuraldışı olunamaz mı?

Bir bakıma. Ama tüm kuralların üstünde bir kuraldır o, Kleist. Ve bu kural var olan bütün insanlık düzeninin gerekli istemlerini kapsar. Karşı çıkan, sonunda suçlu duruma düşer. Ya da çıldıracak hale gelebilir.

Tamam, diye haykırdı Kleist utkuyla. Size teşekkür ederim. Bana Goethe'yi anlamayı öğretiyorsunuz.

Ne demek istediğinizi açıklamalısınız.

Daha sonra, Savigny, belki daha sonra. Demek ki felsefe, söylediğiniz gibi temelsiz ve tutarsız. Tabii bunu sözel anlamda kastettim. Eğer Fransa'da bulunsaydınız ve benim görmek zorunda kaldıklarımı siz de görseydiniz şimdi ne demek istediğimi anlardınız. Felsefenin temel taşları değiştirilmiş, düşüncenin dayandığı temel yok edilmiş.

Yetersizlik—Savigny de aynı sözü kullanıyordu. Kleist suskunlaşır birden. Şimdi tekbaşına pencerenin yanında durmaktadır. Baktığı manzarayı görmediği kesin. Ya da gördükleri ona sevinç ve doyum vermemektedir. Sanki şu anda, doğduğu ülkeyi canlandırmaktadır gözlerinin önünde. Baktığı yerde yalnızca çam ormanları, sakın yeşil göller, çavdar, havuç ve patates tarlaları görüyor. Kleist, sanki arkasında birinin ona düşüncelerini fısıldadığını sandı bir an. Saat dört olmuştur; zaman ne kadar yavaş ilerliyor. Sırtının gerisinde, salondakilerin hareketlerini seziyordu. O alışılmış, sıradan rahatlıklarıyla. Kleist için çok yeni ve yabancı olan alışkanlıklar; ama burada bunlar geçerli. Öte yandan, bir ölçüde de çekici denebilir. Birkaç kişi dışında, çoğu beni tanımıyor bile, diye düşünüyor Kleist. Çok haklısınız, diyor yanıbaşındaki ses. Savigny'den hiç beklenmeyecek sözler.

Yetersizlik, dedi Kleist. Peki, ama nereden biliyorsunuz siz...

Dudaklarınızın kenarı titriyor.

Sizin yanınızda dikkatli olmak gerekiyor anlaşılan.

Çoğu öyle yapar zaten.

Herkesin yaptığını biz yapmamalı mıyız? Peki, daha başka? Konuşmanın değişik bir yolu var mı?

Yetersizliğin karşısının ne olabileceğini düşünmeye başlamıştım, dedi Kleist.

Uzlaşma, dedi Günderröde. Uyum.

Bunu sizin de bilmeniz gerekir. Bir tür hafife alma mı, yani? Bu denli güçlü ve gerekli olanı gözardı edebilir miyiz?

Birşeylere sarılmak, tutunmak gerekmiyor mu?

Eğer olası ise. Kesinlikle.

Tam bir Delfoi kâhini örneği; Kleist hoşlanmıyor bundan. Yalnızca yetersizliği kendi varlığında hisseden kimse ondan söz etmeli. Başkalarının tepkilerine karşı aşırı duyarlı olan bu kadın, konuyu ortada bırakıp sadece soruyor; oldukça alışılmış bir tavırla: Daha önce buraya geldiniz mi?

Kleist onu yanıtlıyor: İki kez. Son kez kızkardeşimle. Gemiyle gelmiştim ve bu yörenin kıyılarını tanıyorum.

Ulrike ile yaptığı uzun, ama tartışma ve anlaşmazlıkla son bulan bir Ren gezisiydi. Neden böyle olduğunu ikimiz de biliyoruz, yine de kabullenmiyoruz. En çok çevrenin görünüşü beni etkilemiş ve ilgilendirmişti; şu Günderröde ile Brentano bu garip Prusyalının arkadaşlarına yazdıklarını duysalardı şaşıp kalırlardı: Yine de Almanya'nın en gü-

zel kıyı şeridi. Özellikle Ren'in Mainz ile Koblenz arasında kalan bölümü. Bu kıyı boyunca nehirden gemiyle gitmiştik. Şair düşselliğine uygun bir yöre; birden önünüzde açılan, tekrar kapanan, yer yer yeşermiş, sonra yeniden çorak ve ıssız, bazan size gülen, bazan da sizi ürperten bir vadi. Doğuştan şanslı olan ve çok çabuk üne kavuşan Brentano'nun bile gördükleri karşısında içi titrerdi. Sonra da Almanya'nın bütün okuma kitaplarında yer alan cümlelerle gördüklerini anlatırdı. Ne kolay ve sık sık yoldan çıkabiliyoruz. Ama ölmeden önce bir kez değer ve erdem, gelenek, ün ve ad uğruna elimden geleni yapacağım. Ne hayal!

Şu anda Brentano kardeşlerin üçü de salonun tam ortasında birlikte duruyorlar. Ender rastlanan bir görüntü. Clemens, Gunda ve Bettine, birbirlerine gülerek bakıyorlar; o yalnızca kardeşlere özgü gülümsemeleriyle. Kadehleri ellerinde, karşılıklı içiyorlar. Dış görünüşleri farklı da olsa şaşırtıcı bir aile tablosu. İnsanın kendini evrenin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul ettiğinin bir kanıtı sanki. Kibirlilikleri, onlara miras kalan iç güvenden kaynaklanıyor. Ayrıca üçü de çekici; her biri kendine özgü. Koyu renk gözler, açık alın, kıvrıkcık koyu kumral saçlar. İtalyan kanı var hepsinde; zaten Wedekind de söylemişti bunu. Ve tabii ki kendinden emin olanlara özgü konuşkanlık. Dilleri dolaşmıyor, sözcükler teklemekten su gibi akıyor ağızlarından. Yetişmelerinde, dış görünüşlerinde, tuhaflıklarında açıkça görülüyor bu. İşte soylu olmak bu olsa gerek. Tam anlamıyla soyluluk.

Tamam, yeter artık. Hep aynı ün arayışı. Yine bu saçmalık. Kendini izleyemeyecek kadar zayıf olduğu anlarda beyninin ürettiği bu saçmalık. Okul kitapları gibi. Gülünç oluyor.

Ruhunun derinliklerindeki müziğin susmuş olmasının ona ne denli acı verdiğini doktora anlattığını anımsadı birden. Paris'te, tekbaşına odasında-yken sinirlerini geren o kötü sesleri artık duyamıyordu. Başını çatlatacak kadar ağrıtan, zaman zaman artan ve ona dünyanın eksenini değiştirmeyi düşündürecek ölçüde azap veren o sesler yoktu artık.

İşte yine. Acılarımızın doruk noktasına asla ulaşamayan, ama onu yansıtmaya çalışan edebiyat oyunlarından nasıl da nefret ediyordu—o noktaya gelindiğinde tıpkı bir hayvan gibi suskunlaşıyoruz—ve sonra da yapmacıklık ve kendimizi beğenmişlikten arınamayız. Kleist nefret ettiği o kentten kaçarak sisli Kuzey Fransa kıyılarına gelmekle yaşamının kutuplarını bilinçli olarak değiştirmişti: İnsan biçimli o şeytana boyun eğecek, onun hizmetinde Britanya Adasına giderek ölümü yakalayacaktı. Napolyon. Oysa ondan kaçmak için dünyanın öteki ucuna gitmeliydi aslında.

Kafasının içindeki o karmaşa. Çılgın gezilerinin nedenlerini neredeyse unutmaya başlıyordu. Bir zamanlar davranışlarını yönlendiren iç dürtüleri giderek azalıyordu. Yine aynı karanlık tünele girmeyeceğine, artık o yolun kapanmış olduğuna herkesi inandırmalıydı. Wedekind'in ona kondurduğu bu belirsiz ve gizemli melankoli hastalığı her yanı-

nı kaplamıştı. Hiç kimse, yaşamın kötülüklerine karşı gelemmez, öte yandan da boyun eğme dürtüsünün bilincinde uzun süre yaşayamaz. Ve bu kötülüğe verdiği takma ad, aslında gerçek korkusudur. Kleist için bu ad Napolyon olmuştu. Ve bu adı nefreti, aşağılaması ile beslemişti. Ancak bir yandan da bu gerçeği yadsıyordu. Ruhunun bütün bulanık eğilimleri bu ad tarafından çekiliyordu. Belli bir yere doğru sürükleniyordu.

Bu konuda kimseye bir şey anlatmıyordu. Kendisi de bilmiyordu, bilmek de istemiyordu. Fransa sahillerinden uzaklaşıp Postdam'a ve ta Mainz'a kadar nasıl geldiği bir bilmece olarak kalmıştı. O lânet olası Korsikalı, biricik isteğini yerine getirmesini engellemişti. Ölümüne gitmek isteyen Kleist'in tüm planlarını bozmuştu. Donanmasını İngiltere'ye göndermemekle özlem içinde ölümü bekleyen Kleist'ı savaş alanından uzak tutmuştu. Çaresiz, Paris'e dönen Kleist, Prusya elçiliğinin emriyle yeniden vatanına geri dönmek zorunda kalmıştı. Dış görünüşü normal, ama aslında zedelenmiş ve artık hiç ses vermeyecek bir çalgı gibi hissediyordu kendini. Ne tamamen parçalanmaya ne de yeniden onarılmaya geçecek bir çalgı. Tam Kleist'a özgü bir olumsuzluk. Umutsuz ve sorumluluğu elinden alınmış.

Kleist?

Bir kez, doktor yalnızca bir kez bana gerçekten yaklaşan ve gizli eleştiriler yöneltmeyen birine rastlamak isterdim.

Sahip olduğuyla yetinemeyen bir insan için ya-

şam nasıl kolay olabilir ki?

Doğa, bazı insanlara ölçsüzlüğe karşı koyma becerisini vermiş. Abartılı davranışları ve düşünceleri uzağa itebiliyorlar. Kleist, doktorun ondan bir kez dehşet içinde kaçışını anımsadı. Mesleğine düşkün olan adam, Kleist'a kıymetli belgelerini yakabilen bir insanın neler hissettiğini sormuştu. Her çekinmeden ve daha sonra doktorun da etkileyici bulduğu bir ifadeyle bu soruyu yanıtlamıştı Kleist: Hiçlik önümde öylece duruyordu.

Bu yanıt üzerine doktor konuşmaya son vermişti. Her şey açıkça ortadaydı. Kleist, sık sık Wiesbaden'e gidip günlerce rahibin evinde kalmaya başlamıştı o sıralar. Her seferinde Wedekind'in onu alaycı bakışlarla karşılaşmasına katlanmıştı. Bu konuda hiç konuşmuyordu. Rahibin evinde bulunduğu iyilik bir kadından kaynaklanıyordu. Rahibin kızı, Marianne, nazik, ince bir çocuk. Hakkında neler düşünüldüğünün farkında bile değildi. Kleist onunla birlikte kentin çevresinde uzun geziler yapıyor, ona yolculuklarının öyküsünü anlatıyordu. Anlayışlı biri olan rahibin kaygılı bakışlarına bir baş eğişle karşılık veriyordu. Din adamının evine kendi arzusuyla konuk oluyordu ve hiçbir beklentisi de yoktu. Ancak bu gelip gitmeler Kleist'ı iyileştiriyordu. Ne var ki, kızın davranışlarında beliren ufacak bir değişme onu uyandırmaya yetti; kızın yaşamında daha fazla yer almamalıydı. Bu gidişle genç kız beklentiler içinde kalacaktı. Yine o eski hikâye.

Gidiyorum, doktor, hemen.

Anlaşıldı, Kleist. En doğrusu da bu zaten. Ama üzülmek için bir neden yok.

Kleist, doktorun köpeğiyle ilgili bir olayı anlatmak istediğini söyledi ve ondan kendisini alaya almamasını rica etti. Toplumun kendisiyle ilgili yargısı hafife alınamazdı.

Tam anlamıyla bir hor görme. Çevredeki insanlar onunla hiç ilgilenmiyordu. Uzun süredir birbirini tanıyan ve durmaksızın hep aynı konuşmaları sürdüren bu insanlar bir yabancının varlığıyla yalnızca yüzeysel olarak ilgileniyorlardı. Bu arada Günderrode, Savigny'ye sıkıca tutunmuş, sanki bu ikinci vakti kesin ve kararlı bir sözün söylenmesi gerekiyormuş gibi davranıyordu. Oysa kararların çoktan verilmiş olduğunu kendisi de biliyordu. Ama yine de geriye bir şey kalmıştı sanki. Ve bu onu zehirliyordu işte. Hoşnut olma istemi miydi bu? En ince noktaya kadar anlaşılma çabası mıydı yoksa? Kendini esprili biri olarak göstermek istiyordu.

Savigny, sizin beğeninizi kazanmak konusunda başarılı değilim. Aksi halde bana delicesine âşık olmanız gerekirdi ki buna da ben inanmazdım. Yine de tüm varlığımı ayaklarınızın dibine seriyorum. Ve siz, asfalta basarcasına çiğneyip geçiyorsunuz beni. Söyleyin Allahaşkına, sevginizi kazanmanın yolu nedir?

Benim yanımdayken boynunuzda zincire asılı altın bir saat taşımanızı söylemedim mi, Günderrode? Ve görüyorum ki: Dedigimi yapmışsınız. Çünkü ne bir altın saat, ne de başka bir şey sizin için

tehlike oluşturmayacak, Savigny. Ama yine de söyle bana; düğününden sonra fanılana dikiğim o sevimli muska etkisini gösterdi mi?

Sevgimi kazanmanın yolunu öğrenmek istiyorsun. Ve bunun için de seçkinliğin dışında başka bir şeyin gerektiğini sen de biliyorsun aslında: Bağımsızlık ve özverinin uyumlu oranı.

Savigny, sizin ağzınızdan daha ilginç bir şey duyacağımı umuyordum. Öyleyse beni iyi dinlemediniz, Günderrode. Sesinizin tonundan anlıyorum. Oysa ben, sizde eksik olan güven duygusu ve farklı bağımsızlıktan yakındım.

Doğrusu çok sevimlisiniz. Aşırı dememek için farklı sözcüğünü kullanıyorsunuz. Ayrıca size, sen dememi açıkça yasaklamanız da çok anlamlı, hem de çok anlamlı. Eksik olan şey de oydu zaten. Şimdi her şey tamamlandı. Ama ben yine de yakınmıyorum. Başkaları hakkında yanılığa düşen, bence en büyük haksızlığı yapıyor demektir.

Kuraldışı, ölçüsüz, farklı ve önlenemez. Ah, Savigny! Evet, kabul ediyorum. Aslında çok cüretli ve sınırsız bir şiirdi. 'Düşteki öpüş.' Düğününden iki hafta önce sana yazılmış bu şiire ne gerek vardı. 'Bir öpücük bana can verdi...' neden öyle yazdığımı ben de bilmiyorum. Gerçekten. Günderrode neler düşlüyordu? Kimi düşlüyordu? Çok sevimli ve hep sevicecek birine ait düşlerdi.

Ah Savigny! İnsanın utanmaktan başka yapacak şeyi kalmıyor. Ama olanları yüzüme vurmayıp susabilirdin. Duyduğum bu gerçek acının karşısında sessiz kalmalıydın; bunu sezmeliydin. Nasıl bir

çıkılmazda idim.—Şimdi artık 'idim' diyorum.

Savigny! 'idim' dedim.

Peki, tamam. Nedir bu? Niçin bu denli sevinçlisin? Sorabilir miyim?

Hayır, Savingy. Soramazsın. Her şeyi bilmek gerekmiyor; önemli olan birinin bilmesi. Aklıma bir olay geldi şu anda, size anlatmak isterim. Birkaç yıl önce, genç bir adamla, Leonhard Bahçesinde bir terasta karşılıklı duruyorduk. Yalnızdık ve ben onunla konuşmak istiyordum. Ama gözle görülmeyen bir çekingenlik, bir kalp çarpıntısı beni engelliyordu. Genç adam da susuyordu. Sonunda uzayıp giden sessizliği anlamsız bulmuş olacak ki bana dönüp: Kardeşiniz nasıl? Hâlâ Hanau'da mı? diye soruverdi. Bu soruyu beklemiyordum. Daha fazla dayanamazdım. Söyleyin Allahaşkına, bu adam daha akılcı bir şey söyleyemez miydi?

Böylesi iyi, sevgili dostum. Savingy hak etti bunu. Ona aptallığının hesabını sormalı. Dost sanılan bir insan, bazan nasıl da kötü, alaycı ve itici olabiliyor, öyle değil mi? Yumuşak başlı ve nazık olmak varken. Aslında söylemek istediğim yalnızca şuydu: İki kör köpek gibi birbirimizin yanından geçip gitmemizin nedenlerini artık biliyorum. Senin de bilmeni ne kadar isterdim.

Dostluğumuz süresince hep iyi hafife almadınız mı, sevgili dostum?

Bunca zaman size en yakın olan dostunuz, kızkardeşiniz Günderrode'nin varlığından hiç haberdar olmadınız. Sizin için bir bilmece olan doğanın tuhaflığı sizi yadırgatıyordu. Çözümü bulmak için

en küçük bir çaba bile göstermediniz. Kime inanmanız gerektiğini bilemediniz bir türlü: Kendi gözünüzle gördüklerinize mi yoksa söylentilere mi? Beni bazan züppe, bazan ürkek, bazan katı mantıklı, bazan da ince bir dişilik imgesi olarak gördünüz. Oysa gerçek bir arkadaş gibi tüm maskelerin ardında gizli olan asıl yüzümü görmeliydiniz.

Dilediğini söyle, Günderrode. Savigny bunların hepsini hak etti.

Ciddi olmalıyız, sevgili dostum. Kalbim artık sizden yüz çevirdi: Evet, şimdi anlıyorum; buydu işte deminden beri sana söylemek istediğim. Ve görüyorsun ki artık senden etkilenmiyorum. Yapacak çok şeyim var, Savigny. Müller'in İsviçre öyküsünü okuyacağım, Schelling'i büyük bir tutkuyla inceleyeceğim; ve tüm saçmalığına karşın sana şunu da söyleyeyim: Bir tiyatro eseri yazacağım. Kafam ve ruhum yalnızca bununla dolu şu anda. Kendimi öylesine kaptırdım ki tek düşüncem bu artık. Hatta diyebilirim ki özel yaşantıma bile yabancılaştım: Duyuyor musun, Savigny, yapabileceğim en iyi şey olacak bu. Daha iyisini bilmiyorum. Gunda, benimki gibi bir uğraşa tutsak olmanın aptallık olduğunu düşünüyor. Ama ben bu aptallığı seviyorum. Tabii gerçekten bir hata ise. Ancak böyle korunacağım dünyadan. Çünkü her şeyin gerekliliğine, hatta ne denli tutarsız da olsa kendi doğama bile inanmamı sağlayacak. Aksi halde yaşayamam Savigny, bunu hiç korkmadan söylüyorum işte. Ve artık bütün bunlardan bir daha hiç söz etmeyelim.

Sevgili dostum, ne içten bir konuşmaydı. Sa-

vigny söylediklerini unutmayacak hiç.

Kleist, gözücüyla ikisini izliyordu; ayağa kalktıklarını gördü. Savigny'nin yüzünde beklenmedik bir canlılık, Günderrode'ninkinde ise kararlılık okunuyordu. Savigny eğilip onun elini öptü; sonra birbirlerinden ayrıldılar. Günderrode, pencere önünde bekleyen Bettine'ye doğru yürüdü; Savigny ise Kleist'in çevresinde toplanmış olan bireylerin arasına katıldı.

Saat dört buçuk.

Wedekind, hastası ile birlikte olmanın sıkıntısından kurtulmanın sevinciyle havayı canlandırmak istedi ve köpeğinden söz etmeye başladı: Bello, canlı ve sadık bir hayvan. Kleist ile daha ilk günden dost olmuştu. Ona gezilerinde eşlik ediyordu. Bir kez Kleist, hayvanın farklı iki emir arasında nasıl kararsız kaldığını görerek şaşmıştı: Wedekind'in karısı ona mutfak penceresinden seslenip küçük kızına gözcülük etmesini istemişti. Aynı anda da Kleist ıslık çalarak onu yanına çağırmıştı. Gezintiye çıkacaktı yine. Zavallı hayvan kararsızlık içinde mutfak penceresiyle sokak kapısı arasında koşup durmuştu. Köpeğin yüzünde mutsuzluk okunuyordu. Kleist olaya bizzat tanık olmuştu. Sonuçta, ne Kleist ne de doktorun karısı emirlerinden vazgeçmişlerdi. Köpek iki arada kalmanın ve sadakat duygusunun çatışkısını yaşıyordu. Sonunda gözleri donuklaştı; bu, hayvanın ne denli yorulduğunu gösteriyordu. Köpek tam ortada bir yerde yere yatıp uyudu.

Kleist ile Bayan Wedekind olaya hem şaşıtlar

hem de gülerek zavallı, çaresiz köpeği alkışladılar. Kleist anlatmayı sürdürdü: Evet, ben ve Bayan Wedekind hayvanın davranışına kahkahalarla güldük. Daha sonra bu olayı düşündüm ve üzüldüm. Zavallı köpek! Çevresini sarmış, olayı tartışan beylerin heyecanı arasında Kleist bir an daldı: Tüm yaşamı boyunca uyuyabilseydi insan. Wedekind tam o anda uygunsuz bir açıklama yaptı. Gülerek Kleist'ın da sevgili köpeği Bello gibi kendini çaresiz hissettiğini ve kaçıışı uykuda bulduğunu açıkladı.

Doktorun ne demek istediğini pek anlayamadılar. Tuhaf bir gerginlik yayıldı çevreye.

Kleist, Wedekind'in susmasını diliyordu içinden. İnsanın kendini dışa çok açması bazan iyi olmuyor anlaşılan, diye düşündü. Doktor biraz utanmış gibi görünerek kısa bir açıklama yaptı sonunda: Köpekle ilgili benzetme tabii ki yalnızca bir şakaydı. İnsan yaşamının bilinmezliği ile bir köpeğin davranışı arasındaki benzerliği göstermek istemişti yalnızca.

Örneğin? Merten, ev sahibi, böylesi felsefi ve derin anlamlı konuşmaların kendi evinde yapılmasına çok memnundu.

Soru yönelten, yanıtı da alır: Kleist tekrar konuşmaya başlar bu arada: Haklı ya da haksız olarak, çok belirli bir amacın özlemini çeken birini düşünün. Öyle ki bu insan kendi ülkesinin dışında yaşamak ve tüm isteklerini gerçekleştirmek dürtüsünü içinden atamamaktadır. Ne var ki maddi olanakları onu engellemektedir. Öte yandan, bu insan kendi ülkesinde de belli bir göreve bağlı kalma-

dan yaşayamamaktadır. Bu görevi ele geçirmek için de kendini aşağılaması ve sonunda amacından sapması gerekmektedir. İşte size beklediğiniz örnek.

Sessizlik. Kleist'ın 'Schroffenstein Ailesi' adlı tiyatro yapıtını daha önceden okumuş olan Mer-ten sonunda sessizliği bozarak yazara soruyor! Bay Kleist, edebiyat alanındaki yapıtlarınız size maddi olanaklar sağlamıyor mu?

Para için kitap yazmak mı? Oh, hayır! diye çıkıyor Kleist beklenmeyen bir tepkiyle. Yoksa bana bütünüyle yabancı olan ve beni hiç ilgilendirmeyen askerliğe hizmet ederek asıl amacım olan edebiyat için olanak mı yaratmalıyım, sizce?

Aman Tanrım, neler diyorum ben!

Kleist hüüünlü olduğu zaman her şeyi daha açık seçik görebiliyordu, her hareketin, her şeyin anlamını ve nedenini hemen sezebiliyordu. Çünkü çevredekiler, özellikle kendisi tüm çıplaklığıyla açığa çıkıyordu; ve bu da onda tiksinti uyandırıyor. Sonuçta ağızlarından çıkan her söz iğrenç bir hal alıyordu. İlginç olan ise Bettine ile birlikte pencerenin yanında oturan Günderode'den kendisine doğru akan o görünmez şeyin Kleist'ı etkilemesiydi: Yaşamın dinmeyen acılarına merhemdir şiir.—Öteki insanların arasında olmasına karşın, bu kadının kendine yakın olduğunu ve tek gerçek olarak ortaya çıktığını seziyordu.

Brentano, Kleist'ı anlayan ender insanlardan biri olarak hemen atılıyor ve: Haklısınız, Kleist, diyor. Yaşadığımız şu çağda şiir yazmanın olanağı

yok. Belki yalnızca düzyazı kullanarak birşeyler yapılabilir. Gerçek şiir bir çölde yaşıyor sanki; vahşi hayvanlar ona saldırıp durmaktadır. Çünkü onların hepsini evcilleştirmenin olanağı yoktur. Ve maymunlara gelince şairi yalnızca öykünmekle kalırlar.

Kleist, çok ciddi, ama düşünmeden yanıtlar Brentano'yu: Yaşam giderek karmaşık bir hal alıyor, güven duygusu ise kayboluyor.

Bir süre sessizlik. Öylesine. Kleist, Günderrode'nin, konuşmalarına kulak misafiri olduğunu fark eder. Hoşlanır bundan. Bir başkasıyla dolaysız iletişim kurmak ona yabancı gelmemektedir. Hatta belki de bilinçli olarak yapmaktadır bunu.

Sonra devam ediyor konuşmasına. Vatanı Prusya'ya bir daha geri dönmemeye birçok kez karar vermiş olduğunu da ekliyor sözlerine.

Nedenini sormuyorsunuz. Tahmin yeteneğiniz doğru soruyu bulmaya yetmiyor. Kleist bu duyguyu çok iyi bilmektedir. Varoluştan habersiz beyinler. Oldukça ünlü ve eski bir Prusya soyundan gelme genç bir adamı ülkesinden uzak tutan şey ne olabilir ki? Ama Kleist bunu şimdi açıklayacaktı, istemese de. Birkaç yıl öncesine kadar gençliğini vatanı için severek feda etmişti. Sürekli değişkenlik içinde yaşamaya alışkın, yönetimlere boyun eğen bu toplum, hatta kısa sürede bir yabancından bile etkilenmeye yatkın olan bu insanlar nasıl olsa anlamayacaklardı Kleist'ı. Oysa hep bir devlet imgesi içinde yaşamıştı Kleist, yıllarca. Bir toplum ile devlet arasındaki ayrımı ilk kez şimdi daha iyi an-

ladığını seziyordu. Ayrıntıları ve sonuçları daha sonra düşünecekti.

Sınırı ilk kez geçerken, vatanından uzaklaştıkça içinin rahatladığını, ona baskı yapan sorumluluk duygusundan giderek kurtulduğunu, bu ülkeden kopacağını sezmişti. Öyle ki içini yeni bir yaşam umudu kaplamış ve derin bir uykuya dalmıştı.—Würzburg, Dresden, Zürich; Thuner gölündeki o küçük oda ve Weimar gözlerinin önünden bir film şeridi gibi geçiyordu şimdi. İçsel özgürlüğünü yaşadığı kentler. Ama o günleri Berlin’de bir kez daha yaşayamayacaktı. Birden şimdiye kadar olanaksız sandığı bir düşünce takıldı aklına: Aradığı mutluluk çiçeğini rastladığı yerde koparamaz mıydı? Böylece yeni bir vatan aramaya karar verdi. Ve o geceyi asla unutmayacaktı...

Kleist aniden sustu, artık konuşmak istemiyordu. Günderrode onun dilinin tutulduğunu düşündü bir an. Aslında böylesi belki de daha iyiydi. Daha fazlasını anlatmamalıydı artık. İnsanlar nelere katlanmak zorundaydı. Kleist’a acımıyor, aksine ilgi duyuyordu. İnsanların içini okumak kolaydı ona göre ve bu, canını sıkıyordu. Kleist şimdi kendi düşüncelerine dalmıştı; aralık ayının bir gecesinde İsviçre’ye gelmişti. Yeni vatanının topraklarına. Hafif yağmur yağıyordu. Gökyüzünde bulutları arıyordu. Yakınında ve uzakta, her yer zifiri karanlıktı. Başka bir yaşama geçmiş gibi hissediyordu kendini.

Çevresindekiler Kleist’ın yeniden konuşmasını bekliyorlardı. Doktora sessizlik fazla uzun geldi;

yavaşça sordu Kleist'a: Sonra?

Sonra mı? diye yanıtladı Kleist acı bir tonla. Düşünemiyor musunuz? Aradığımı hiçbir yerde bulamadım.

Bu olabilir miydi? Merten peşini bırakmadı konunun.

Kleist ise susuyor.

Evet, dedi Merten. Kleist'ı anladığını sanıyordu. Ama yine de genel ölçütlerden oldukça uzak ve olağandışı istemleri olan biri—herkes için; ancak, bir köylü, işadamı, soylu ya da şair varolan devletten ve toplumdan daha farklı şeyler bekleyebilir miydi? Bu konuda yeterince kafa yorulmamış mıydı sanki? Tamam öyle olsun! dedi sertçe. Benim gibileri bütünüyle gözden çıkarmalı demek. Ancak köylüye de, işadamına da gerçekten istediğini verdiğine beni inandırabilseydi keşke: En çok da insancıl amaçlarımızı onun uğruna feda etmek için bizi zorlamadığına bir inanabilsem. Toplumsal kitلة, işte esas olan bu hep. Peki, ben kendi düşünce ve amaçlarımı ona uydurmak zorunda mıyım? Ve üstelik o kitlenin amacının ne olduğu belli değilken. Tabii bu hiç tartışılmaz. Hele Prusya'da asla soru sorulmaz.

Kleist! diye çıkışıyor Savigny. İşi nerelere getiriniz.

Evet, doğruyu söylüyorum diye üsteler Kleist. Birçoklarının erdemlilik olarak kabul ettiği şey, benim için değildir. Öte yandan, çoğuna itici görünen şeyse benim için normaldir. Benim kendime özgü bir yargılama anlayışım var, bunun dışında

kalan her şey, kral buyruğu bile olsa benim için beş para etmez.

Aman Tanrım! diye haykırır Savigny. Sanki bir buyruk verircesine konuştunuz. İyi de, hiç çekinmiyor musunuz? Korkmuyor musunuz?

İşte ona bir şey diyemem. Korku. O adı olmayan korku. Bir bilebilseydin dostum. Bazan sırf bu korkuya bir tanım bulmak için yaratıldığımı düşünüyorum. Ve bu tanıma çok yaklaştığımı da seziyorum. Evet, çok yakınındayım sanki. Onu kendi içimde izliyorum. Doktorun çılgın köpeğinin kendi kuyruğunu yakalamak istemesi gibi bir şey bu; ben de sizlerin yüzüne bakarak kendimi yakalamaya çabalıyorum! İnsanlar, nedense, mutsuz birini sanki mutsuz değilmiş gibi görürler hep.

Merten araya giriyor. Anladığım kadarıyla, Bay Kleist, bu dünyanın alışlagelmiş düzenine uyum sağlayamadığını anlatmak istiyor. Kleist artık sıkılmış gibidir bu konuşmalardan. Yorgun da görünüyordu. Ama yine de devam etti. Bu dünyanın birçok kuralını kendine yabancı bulduğu doğruydı. Dolayısıyla da bu kurallara bağlı kalmak ve onlara göre yaşamak onun için olanaksızdı.

Wedekind onun Prusya'da teknik bir kurulda görev almış olduğunu anımsadı:

Struensee'de, evet. Benim için oldukça uygundu. Ama Prusya'nın ticaret düzeninin ne kadar askerce olduğunu biliyor musunuz? Hizmetinde çalışacağım bakan, bir makinenin teknik işlerinden söz etmek istediğimde bana teknikle ilgilenmediğini, makinenin sağlayacağı paranın miktarını sor-

du.

Bu sözler Joseph Merten'i güldürdü. Ama sevgili dostum, diye araya girdi. Bir makinenin teknik işlevi ekonomik açıdan sağlayacağı yarara bağımlı olarak önem kazanır.

Ben mi çılgınım? Yoksa onlar mı? Sonunda sokaktaki çocuklar bile benim yaşam karşısındaki acemiliğime gülecek galiba. Artık gerçekleri dile getirmekten korkar oldum.

Dediğiniz gibiyse eğer: Devlet bu kuruluşların yaygınlaşması için milyonları ne diye harcıyor, peki? Gerçeğe hizmet etmek için mi? Yoksa devlete mi? Devlet, yüzdeleri hesaba katmadan kazanç sağlayamaz. Ve onun için gerçek, yarar sağladığı ölçüde geçerlidir. Devlet gerçeği kullanmak ister. Peki, nasıl yapar bunu? Sanat ve endüstri yoluyla. Ancak sanat askeri zorlamalara gelemes. Sanat ile bilim, kendi yolunu kendi çizer; onlara hiç kimse karışamaz. Gelişebilmeleri ve yaşayabilmeleri için yollarının üzerine engeller konmamalı; tek koşul budur. Brentano şaşkındı. Kleist, bu düşünceler içinde Berlin'de kimseye güvenemezsiniz siz!

Hiç kimseye, der Kleist. Bir tek insana bile. Aldatmacadan ve pis işlerden pek anlamadığım için susmayı öğrendim. Zor, ama sonunda ödüllendirici bir sanat bu. Size de aynı şeyi öneririm. Deneyin.

Korsikalı çok yakınımızda.

Hatalı bir uyarı; kaygılanmaya gerek yok aslında. Doktor hemen söze karışır: Kleist, sizin için bir tek çıkış yolu kalıyor bu durumda. Zengin bir kadınla evlilik!

Bunu siz mi söylüyorsunuz? Ne yazık ki, markilik artık iyice gözden düştü ve yoksullaştı. Ne yapmalı öyleyse? Zar atalım. Fransa ya da Prusya. Bir görev ya da edebiyat. Kendini alçaltma, bunun karşılığında da belli bir gelir ya da yoksulluk ve ke-sintisiz bir bütünleşme. Bu söyledikleriniz ciddi ola-maz. Çevredeki beyler gülüşüler ve sonra hanım-ların yanına gitmek üzere uzaklaştılar. Savigny, Kleist'i kolundan tuttu. Size fazla karışmak istemi-yorum, Kleist. Ama korkarım, durumunuzu oldu-ğundan daha zor ve çaresiz kabul ediyorsunuz ve bu da sizi tüketiyor.

Acı çekmekten zevk almak mı, yani? İşte bir bu eksikti. Oysa sevince duyduğu özlemi bir bilse-lerdi. Mutlu ve neşeli insanların arasında yaşa-mak, kendini geliştirmek ve tükenmeden yaşama-yı ne kadar istiyordu aslında. Ama bu dünyada onun için, bu tür bir mutluluğun olanaksızlığını karşısındaki bu insan nereden bilecekti.

Bırakalım bu konuyu, dedi Savigny'e dönerek. Davranışlarımı eleştirmeyin. Tanrı biliyor ya, ba-zan insanın hem kendine hem de başkalarına hak-sızlık etmekten öte yapacak şeyi kalmıyor, inanın bana. Ve sonunda, dünyanın düzeni bu, denip işin içinden çıkılıyor. Pencereden süzölen akşamüstü güneşinin ışığında, salondakiler büyük masanın çevresinde toplandılar yine.

Günderode ise açıkavaya çıkmak istiyordu. Bettine'le yaptığı konuşmanın izlenimlerini içine sindirmek istiyordu. Ama Lisette onu bir kenara çekti. Birçok Roman dili bilen, botanik eğitimi gör-

müş, edebiyat tutkunu, akıllı ve bilgili Lisette. Gururlu, ama sürekli hastalanan kocası Nees von Esenbeck'e delicesine âşık, aydın ve bilge bir kadındır.

Bettine ile bir kenara çekilip gizli gizli konuşmasını yakışksız buluyordu. Bunu Günderrode'ye de söyledi.

Kıskançlık mı? Yoksa gözyaşları mı? Lisette, tanıdığım en mutlu kadın sensin.

Nees var olduğu sürece de öyle olacağını itiraf etmekten kaçınmıyordu Lisette. Ama toplumsal ilişkilerin bir kadını mutsuz kılacağı da bir gerçektir. Bastırılan tutkular...

Ne demekti bu? Günderrode şaşırıyor. İnsan kendine yabancılaşıyordu.

Lisette bir zamanlar aralarındaki yakın dostluğu unutmakla suçladı Günderrode'yi. Birlikte Günderrode'nin odasında oturdukları akşamları anımsattı ona. Beklenmeyen konuklar geldiğinde Lisette kaçıp arka kapının gerisinde saklanırdı; sanki Günderrode'nin sevgilisiymiş de gizlice ilişkilerini sürdürüyorlarmış gibi. Sonra da birbirlerini öperlerdi. Gökte parlayan ince bir ay, ortalığı yeterince aydınlatmazdı çoğu kez; o kadar karanlıktı her yer ve yaseminlerin kokusu keskindi.

Günderrode bunların hiçbirini anımsayamıyordu nedense; ama bunu söylemeyecekti ona. Susmakla yetindi. Geçmişte kalan yıllar sanki cam gibi saydamlaşmıştı ve o şimdi eski gencecik Lisette ile yetişkin Lisette'yi aynı anda görebiliyordu. Birbirine hiç benzemeyen iki insan. Değişiklik kaçınıl-

mazdı ve ben, diye düşündü, aynı şeyi yaşamak istemezdim.

O eski dostluğun yakınlık ve sıcaklığı bitmişti artık. Yoktu. Lisette toplum içinde evli bir kadın olarak davranmalıydı. Nitekim, Nees'in rahatsızlığını abartmalıydı seven bir kadın olarak. Kocasının cereyanda kalıp üşütmesini istemediğini söyleyerek pencereyi kapatırdı. Kişiliğini ortaya koyamayan kadının, kocasına çocukmuş gibi davranması, aslında ondan öç almasının bir tür kanıtıydı. Günderrode, Lisette ile eskiden olduğu gibi konuşamayacağını düşünüyordu. Yıllar önceki açık kalplilikten ve yakınlıktan eser kalmamıştı. Beni ukalalık ile suçlayacağı kesin.

Eski arkadaşların birbirlerini son bir veda bakışıyla süzmesi ne kötüydü. Daha da kötüsü, öldükten sonra arkadan söyleyeceklerini tahmin etmek.

Kendini beğenmiş, kibirli. Günderrode, kendine yapılan eleştirilerin aslında özüne yönelik olmadığını ruhunun derinliklerinde seziyordu. Ama kibirli olduğu bir gerçektir. Az önce, Bettine ile pencere kenarında oturup var olmanın önemsizliği hakkında heyecanla konuşurken, Bettine'nin ona söylediklerinin ne kadar doğru olduğunu düşündü bir an. Ama Günderrode yine de herkesten daha üstün olduğunun bilincindeydi. Ve bu duygu benliğini sarmıştı. Önemsizlik! Bettine, ona yazdığı mektuplarında bu sözü ilk kez kullandığında, Günderrode'nin nasıl etkilendiğini bilemezdi. Şimdi biraz küstahça ve zafer kazanmışçasına Lisette'e, Serviere kardeşlere, Gunda ve Sophie'ye şöyle di-

yordu: Günderrode için önemlilik olgusu önemsizdir. Konuşulanlar sır olarak kalacaktı; daha fazla bir şey söylemeyecekti.

Bettine'yi eleştirmeye başladılar. Onlara göre Bettine, Günderrode'yi düzenli bir biçimde bilimle u raşmaktan alıkoymaya çalışıyordu. Bettine yalnızca yüzünü buruşturmakla yetindi, kendini savunmaya gerek bile görmedi. Günderrode hâlâ o sözün derin anlamını düşünüyordu. Gizli düşlerine nasıl da siniyordu, kendine bile itiraf etmemişti bunu.  inde bulunduğu karmaşanın dağılmasına nasıl da yardımcı oluyordu. Yeni şiirlerini ve tiyatro denemelerini başka bir ad kullanarak yazacaktı; bilinmez ve tanınmaz olmanın tadını çıkaracaktı. İnsanların beklentileri onu tutuk ve çekingen yapıyordu. Bunu açıkça hissediyordu. Oysa  nemsiz ve tanınmaz olduğu sürece, her şey daha kolay ve doğal olacaktı. İnsanlara daha bir yaklaşacaktı.

Bu akşamüstü, ona beklediğini vermişti. şimdi gitmek istiyordu.

Kleist, ortak görüşleri paylaştıkları sürece biraraya gelen insanların oluşturduğu bu toplulukları çok iyi biliyordu. Kadınların kişilikleriyle ilgili farklı ve kesin görüşleri vardı. Kızkardeşleri ile Zengesch'lerdeki kadınları tanıma olanağı bulmuştu ve bu kadınlara ilişkin görüşleri bir deneyim geçirmişti. Sonuçta bu deneyimin tadını da çıkarmıştı. İnsan, doğru olan her şeyi yapmalı mı, yoksa yaptıklarının do rululu uyla yetinmeli mi?—Aman Tanrım! Ne zor bir mantık sorusu bu! Daha o zaman arkasından gizlice kıkırdadıklarını duymamış

mıydı?

Ya şimdi? Clemens Brentano, karşı koymasına aldırış etmeden Günderrode'nin bir şiirini okumaya yelteniyor. Kadın şairin dizelerini, ona karşı kullanmak gibi gizli bir amacı var.  evredekilerin,  air Tian'ın tutarsızlı ına tanık olmasını istemektedir.

Dizeler halinde bir diyalog; çoğunun tanıd ı bir şiir türü. Violetta adında biri Narziss adındaki sevgilisini vefasızlıkla suçlamaktadır; Narziss ise kendini şöyle savunur:

*Sizin sözünü ettiğiniz sadakat değildir,
Ne de sadakatsizliktir benim için!
Yüce yaşamın tek bir anını paylaşan,
Unutmadan aşkın derinliklerinde oyalanan,
 yi düşünen, ölçebilen sevgili.
  te ben ona vefasız derim, ona g venemem,
Buz gibi mantığıyla delip geçer seni
Ve senin kendini vermi li inin yargıcı olur.
Ama ben vefalıyım! Doluyum aşkın tüm
nesneleriyle,
O nesneler ki tüm varlı ımdır benim.*

Clemens okuduğu dizelerle havayı gerginle tirdi ini sezinliyor. Sanki sessizliğin sesi de i mi tir. Kleist tam anlamıyla dikkat kesilmişti. Kadın şairin duygularını bu denli açıkça ortaya koyması  a ı-lacak şeydi doğrusu.  ılgın biri olmalı.   keli haliyle ne güzeldi.

Clemens, dedi Günderrode sakince, suskun eleştirmenler için sözüm yok. Ama kasıtlı olarak

beni inciten bir arkadaşı ne demeli bilemem. Clemens kızarıyor utanç içinde. Özür diliyor. Ortalık biraz yatışır gibi oluyor bu özür dilemeyle. Kleist, birbirlerini bu denli zorlayan ama yine de düşmanca duygulardan uzak kalabilen insanlara daha önce hiç rastlamamıştı. Gençlik yıllarına ait bazı düşler, umutların yeniden yeşermesi, kimbilir, belki de istekleri bu insanlar arasında gerçekleşecekti: Hiçbir şeye güvenmemek, bir hayâli sevmemek. Neyse, gevşemenin sırası değildi şimdi. Hemen yanıbaşında duran Günderröde'ye dönüp şiirindeki son dizelerin çok anlamlı olduğunu açıkladı. Evet, dedi o da. Gerçekten de öyle. Ben de şimdi fark ettim bunu.

Clemens şiiri okurken, Günderröde, bir bataklık kenarında dolaşıyormuş gibi bir duyguya kapılmıştı. Ayaklarının altındaki zemin patlayan bir davul gibi gevşedi ve boşaldı. O anda, yoğun bir sevinç ve korku duygusu birbirine karıştı. Sonra dostları onu panik içinde sağlam zemine geri çektiler. Sonra da onu düşüncesizlikle suçladılar. Ve Günderröde sustu. Düşüncesizlik değildi, ama belki meraktı; evet, ayaklarının altındaki zeminin onu taşımadığı o an'a duyulan meraktı yalnızca. Haklı olarak yasaklanan ve birçoklarının, On Emir'den daha çok çekindiği bir tür merak da denilebilir. Baba ve anneyi öldürmek: Suç, ama bağışlanabilir. Kendini öldürmek: Doğadışı. Kendi vicdanıyla uğraşmak. Gerilim giderek artıyor.

Keşke huzur bulabilseydik! İnsanın, yaşadığı çağın ağırlığı altında ezilmesi ne korkunç, diye dü-

şündü Kleist. Neden, neden buradaki insanlarla birlikte yaşamam olası değil?

Sonu gelmeyen günler vardır. Bugün de öyle. Saat beş oldu, dışarı çıkmak gerek. Derin derin soluk alan Kleist açık havaya çıkma özlemi duyarken Merten'in konuşmasına katlanmak zorunda kaldı. Edebiyat alanında yetersiz, ama iyi bir okur olan bu adam, Kleist'a, ilk yapıtındaki gibi yapmacıklı bir dil kullanmamasını öğütüyordu.

Merten'in ses tonu Kleist'ı dondurdu! 'Schroffensteiner' kendisinin de bir fiyasko olarak kabul ettiği, ama bunu asla açıkça itiraf etmeyeceği bir yapıtıydı. Mantıktan çok uzak, yalnızca insancıl tutkuların anlatıldığı bir öyküydü o.

Merten gülümsedi. Sıradan tutkuların frenlendiği, mantığın ağır bastığı bu çağ gerçeğin aynası değil miydi? Clemens, bir edebiyat yapıtında kendi hesap defterindeki gibi bir düzen ve açık seçiklik mi aradığını sordu Merten'e. Adam tüm içtenliğiyle yanıtladı: Neden olmasın. Belli bir bilim için geçerli olan kurallar, bir başkası için de neden geçerli olmasındı. Kleist çok yönlü bir tartışmaya açık olan bu konudan kendini sıyıramadı: Düzen! Evet: Dünyamıza düzen egemen. Ama söyleyin bana: Bu haliyle hâlâ güzel mi sizce?

Bu, güzellikten ne anladığınıza bağlı.—Adam isteklerinde ısrarlı, ama haklı da. Merten, genç yazarın yapıtında güzellik kavramının anlamsal sapmalara uğrayışını gösteren birçok örnek bulup çıkarıyordu. 'Ah!—insan yaşamında en güzel şey, suç işledikten sonraki andır.' Bu satırda yazarın su-

ça olan özlemi sezilmiyor mu?

Kleist kendini zorlayarak karşısındaki adamın gri gözlerinin içine baktı. Bu gözlerde öfke okunmuyordu. İleri sürülen savın nedenlerini donuk bir tavırla açıklamaya koyuldu; bu arada kendini savunmanın zorunlu olup olmadığını düşünüyordu. Aşkta bu tür avuntulara yol açan...

Fasarya bunlar. Çevresinde yaşlı kadınların oturup gevezelik ettikleri, iş işledikleri bu dar yoldan sessizce ve dikkatle çekip gitmesi gerekmiyor muydu? Neden hep haklı olmak istiyordu sanki.

Bettine, özgür, sınır tanımaz—ve sorumsuz olanı!—yaşam zevkinin tek geçerli kuralı olarak görüyordu.

Oysa Kleist biraz hoşnutsuzdu: Hayır. İnsan kendini bırakıp gevşemeden önce bilimin süzgecinden geçmeliydi. Bilim mi? Kalbimize ve alnımıza demir çemberler geçirmek için mi? Sanatın, yüzüne neredeyse tüm kapıların kapandığı ve sanatçının bir yabancı olduğu demirden bir çağ hazırlayan bilim uğruna mı?

Yine aynı kanı. Şimdi biri çıkıp gelişmeden söz edecek.

Lisette üstlendi bu savı. Rousseau'nun şu önemli araştırması; bilim ve sanatın gelişmesi, gelenekler üzerine olumlu mu yoksa yıpratıcı etki mi yapmıştı?

Biz hepimiz her şeyi biliyoruz aslında.

Kleist'a göre yaşanan çağ, eylemlerden değil, onun yerine yalnızca sözlerden oluşmakta. İzlediği manzara görünmez olmaya başladı. Işık azalıyor-

du. Burada oturmuş geçmiş yüzyılın kalıplarıyla düşünüyor ve tartışıyoruz, diye düşündü. Titizleniyoruz ve yorgunluğumuzu yenmeye çalışıyoruz: oysa biliyoruz! Uğrunda yaşadığımız ve öldüğümüz bu değil. Kanımız akacak ve ne için olduğunu bize kimse açıklamayacak.

Kleist, içinde onu hem korkutan hem de sevindiren bir vahşiliğin varlığını duyuyordu. Sanat ile bilimin yolları ayrılmıştı; böyle düşünüyordu artık Kleist. Donuklaşmıştı. Çağın kültür anlayışı gidecek yolunu değiştiriyor, adeta mantığa yer açıyor. Ama öte yandan da insanlığın gelişmesine olanak kalmıyor. Kısa sürede tüm sanatsal yaşamın sonu geleceğe benziyor.

Doğabilimci olan Nees von Esenbeck bu konuşmadan etkilenmişe benziyordu. Kısaca, ama uzmanca konuya girdi: Bence çağımızın ruhu, bilimin anlaşılmazlığından çok, sayın edebiyatçıların evhamlı yakınmalarından daha öte bir olgudur. Tabii sizi kastetmiyorum, sevgili Kleist. Ama benim için şu bir gerçek ki bir ya da iki yüzyıl sonra bu dünyaya bir kez daha gelmek ve gelişen bilimin gerçekleştirdiği o inanılmaz olanakları yaşamak için her şeyimi verirdim.

Bu düşünce biçiminde yanlış olan bir şey var, ama bunu tanımlamak için henüz erken. Nesnelerin arasındaki ilintiden yola çıkmıyoruz, dedi Kleist. Aksine tek tek bilimlerden hareket ediyoruz. Tüm becerilerimi, gücümü ve tüm yaşamımı bir böcek türünü öğrenmek ya da bir bitkinin yeryüzündeki varlığını anlamak için mi harcamalıyım,

sizce? İnsanlık, bu tekdüze yalnızlığın içinden mi geçmeli vaadedilen ideale ulaşmak için? İşte buna inanamam. Ah, bu kısırlaştırıcı tekdüzelik ne acı verici!

Siz ne öneriyorsunuz, peki?—Savigny'nin bunu sormasını sanki herkes bekliyordu.—Bütün laboratuvarları kapatalım mı? Her türlü bilimsel, ileriye dönük araştırmaları ve bunun için gerekli olan araçların geliştirilmesini yasaklayalım mı, sizce? En belirgin insani dürtümüz olan merakı sınırlamalı mıyız yani?

Günderode, Savigny'nin her konuda bir ikilem oluşturduğunu ileri sürdü hemen. Onu anlamalısınız, Kleist. Savigny'nin eril bir mantığı var. Yalnızca tek tip bir merakı kabullenir: Kuşku götürmez, doğru yönde ve çözümlü olanı merak eder o.

Kadın işte! Sanki insanı tüketen o korkunç çatışkidan haberi varmış gibi. Bu uçuruma katlanmaya gücü yetecekmiş gibi. Merten yine araya girdi; ama şair, insanların umutlarını yok etmek için elinden geleni yapmamalı!

Ne kadar haklısınız, Bay Merten. Düşlerimiz şairlerin ellerine bırakılmış.

Üstelik olaylara alaycı bakışlarla yanaşmaları yok mu? Oysa, her şey ne kadar derinlerde. İnsanın kendini aydınlatmak ve geliştirmek için duyduğu o dayanılmaz istek önlenemez. Aksi halde bir hayvandan farkı kalmazdı. Ne var ki, bilinçlenme boyutuna girdiğimiz an, sanki kötü bir büyü bu bilgiyi kendimize karşı kullanmaya başlıyor. Sonuçta

ya aydınlanırsınız ya da bilgisiz kalırsınız; yani kazandığımız kadar da kaybederiz.

Ne demek istediniz? Kleist Günderrode'yi yanıtlıyor: İnsan, tıpkı İxion gibi tekerleği tepeye doğru iter ve o her seferinde aŗađı yuvarlanır. Ne anlaşılmaz Şey, insan türüne egemen olan bu istek. Tanrı bu tür yaratıklardan sorumluluk bekleyebilir mi?

Kleist, konuŗmaların içerdiği konuların heyecanı içindedir—ne çabuk kaybediyor soğukkanlılığını! Yumruklarını Őakaklarına vurarak doktora doğru döndü ve: Evet, evet! diye haykırdı. Hata burada, kafamın içinde. Doğa beynimi hatalı yaratmakla ne acımasız davranmıŗ bana. Ruhumun yolunu kesiyor hep. Wedekind, eğer gerçekten doktorsanız: A ın Şu kafatasımı! Hata nerede bulmaya  alıŗın. Neŗterinizi alıp bozuk olan yeri kesip atın. Ailemin benim için d ŗ nd kleri belki de doğru: Ben talihsiz bir d hiyim, bir tür hilkat garibesiyim. Doktor, size yalvarıyorum: Bu talihsizliği çekip alın içimden. Hiçbir hastanız size, benden daha fazla gönül borcu duymayacaktır.

Günderrode, Wedekind'in donuk bir sesle, "Neler d ŗ n yorsunuz siz, kuzum!" dediğini duydu.

Kleist periŗan, ama sakinleŗmiŗ bir halde devam etti: D ŗ n lebilir olan her Şey d ŗ n lmelidir. Söyleyin doktor, siz de aynı kanıda değil misiniz?

Dıŗarıdaki avludan, iŗ ilerin çıkardığı sesler geliyordu. Kıyıya doğru uzanan kırlarda tavuk sesleri. Ayakların altında yer. Omuzların üzerinde gök-

yüzü. Ve birbirlerine yakın duran sevimli evler. Nesnelerin gizli uyumu.

Konuşmak, konuşmak. Savigny. Şairin benliğini oluşturan ikilem ve elle tutulmazlık. Kendi öz dünyasını da çelişkilerini de kendi yaratan şair yaşamını asla ciddiye almamalı. Sürekli olarak düşlerinin izdüşümleriyle yaşayan şair.

Kleist ise salondakilerin hepsinden daha çok dünyaya bağlı olduğunu düşünüyor, ama bunu açıkça söylemekten kaçınıyor. Görüntü aldatıcıdır çünkü. Günderrode tam bu sırada, sanki Kleist adına konuşuyormuşçasına söze giriyor: Kendini aldatmayan, her an yeni bir şey bulup ortaya çıkaran ve bunu açıkça sergileyen insanlar vardır. İşte bu yapılmazsa, sanki dünya yerinde sayacakmış gibi bir duygu var içimde.—Zamanın derinliklerini bir volkan krateri gibi mi gördüğünü soruyor, Savigny.

Bu benzetme hoşuma gitti, diyor Günderrode.

Topluluğun odak noktası olan Clemens onlardan yana dönüyor: Bu gece düşümde Goethe'yi ölmüş olarak gördüm. Ve düşümde çılgın gibi ağladım. Gözlerim kör olurcasına.

Clemens sanki düşünüy değil de gerçek bir olayı anlatmışçasına heyecanlanıyor herkes. Kleist, içini kaplayan kıskançlığı bastırmaya çalışıyor; Goethe'yi düşte görebilmek sanki yalnızca kendine özgü bir beceridir. Oysa bu hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Çok şaşmıştır bu düşe. Günderrode, hâlâ Kleist'tan yanadır sanki. Kısa bir süre önce Tasso'yu okuduğunu söylüyor. 'Kemiklerimin sızladı-

ğını, sanki ufalandığını seziyorum, sırf bunu duyumsamak için yaşıyorum.'

Evet. Bazı cümleleri o da biliyordu. Yetenek ile yaşam arasındaki o orantı, çağdaş bir konu. Goethe'nin, kahramanlarının ilişkilerini ve bu ilişkilerin doğurduğu sonuçları tamamen çözümlemiş olduğundan kuşku duyuyordu.

Kleist neyi anlatmaya çabalıyordu acaba?

Bu konuda kimseyle tartışmamıştı, ama şimdi bu kadına açıklayacaktı. Ve nedenini de biliyordu.

Tasso ile saray arasındaki anlaşmazlığın bir yanlış anlaşılardan kaynaklanması beni rahatsız ediyor, dedi. Sanki Tasso, özellikle Antonio'ya haksızlık etmiyor da, kendine haksızlık ediliyormuş gibi bir duygu uyanıyor bende. Oysa Tasso'nun talih-sizliği bir aldatmaca değil de gerçek ve kaçınılmaz olmalıydı bence. Keşke öfkesini, gerginlik yerine keskin bir sağduyu ve sezişle denetleyebilseydi: 'Çevremi saran iğrençlikten kaçmak için nereye kaçayım; önümdeki o uçurumdan nasıl kurtulayım?'—Gülüyor musunuz, Günderrode?

Konuşmaya devam edin. Ne düşündüğünüzü bildiğimi sanıyorum; ama bunun tragedyayla hiç ilgisi yok bence.

Yine de söyleyin. Denge sorunu. Yaşamı etkileyen karşıt güçler mantığın iki ayrı parçasıdır—Tasso, bunları iyi ve kötü diye ayırıyordu. Sonuçta iki güç de insanlığın gelişmesine katkıda bulunuyor nasıl olsa.

Ya siz, Kleist?

Ben mi? Kleist birden kendini farklı kılan, onu

ezen ve ötekilerden ayıran şeyin ne olduğunu sezi-verdi.

Ben, yaşamı iyi ve kötü, diye ikiye ayıramam. Ya da hasta ve sağlam mantık olarak. Bu ayırımı yapmak isteseydim, baltayı önce kendime indirir, bedenimi ikiye bölerdim. Sonra da o iki parçamı, iğrenerek bakanların önüne uzatırdım: Hani nerede o arınmışlık! Evet, size gösterdiklerim kirli. Hem de dayanılmaz ölçüde, kaçılacak kadar kirli, Günderrode.

Kleist birkaç adım attı, sonra eline bir dal alıp yere hızla bir şekil çizdi; saçma ve geometrik bir şekildi bu. Bir tragedyanın taslağı olarak görün bunu, dedi. Ve şimdi bana ne anladığınızı söyleyin.

Böylesi bir şeyi şimdiye kadar ne görmüş, ne de düşünmüş olan Günderrode, yine de anlatılmak isteneni algılamakta gecikmedi.

Evet, ne diyorsunuz? diye yineledi Kleist. Dudakları titriyordu bu arada.

Günderrode yanıtladı. Siz kendiniz yanıtı biliyorsunuz ya! Bu bir tragedya değil. Bu, kötü yazgının ta kendisi.

Bu cümleyi duymak yabancı konuğu sanki rahatlattı. Sonra birlikte sessizce yürümeye başladılar. Kleist, Karoline'nin kolunu nazikçe tuttu bir an. Doğal taşlardan örülmüş duvarcıklar; ardında çiçek açmış elma ağaçları; dar, uzun üzüm bağları. Tam bir uyum dünyası. Başlarının hizasında küçük pencereler. Kırmızı çiçekli sardunyalar, parlak tül perdeler. Ve ardında loş, gizemli odalar. Baş örtülü, korku dolu, basık ve donuk yüzlü bir insan ba-

şı görünüyor tek tük pencerelerde.

Herkes, hatta Bay Merten bile yeni çağın olumlu yanlarını övüp duruyor. Ama ben, Günderrode, yani siz ve ben sanıyorum, yeninin kötülüğünden acı duyuyoruz.

Avlulardan, kiler boşluklarından ekşimiş şarap kokuları sızıyor. Günderrode çok ender şarap içtiğini söyledi. Çoğu kez de aldığı tadın karşılığını baş ağrısıyla ödüyordu. Şu günlerde yetişkinlerin çoğu şarapçılık işindeydi. Yürüyüş yapan bu iki yabancıyı ilgisizce seyredenler yalnızca çocuklarla yaşlılardı. Kıyıya iyice yaklaştıklarında bir marangozhane gördüler. Beyaz renkli tahtalar, avluda istiflenmişti. Bıçkı makinesinin kulakları tırmalayan sesi. Marangoz olmayı istemenizi anladığımı sanıyorum, dedi Günderrode. Akşamları, sıradan bir işin yorgunluğuyla bir masa çevresinde öteki insanlarla birlikte oturmak benim de hoşuma giderdi. O sıcaklık. Yani insanların yakınlığını duyumsamak.

Kleist ise akşam keyfinin ve mum ışığının önemli olmadığını söyledi. Ona marangoz olma isteğini veren Wedekind'in evinde gördüğü bir sandalyeydi. Sanki daha önce böylesini hiç görmemiş gibi bir duygu kaplamıştı içini. Çok güzel, ince işli ve kalıcı bir şey. İşte o anda, beceri, güç ve çalışmayı böylesi güzel eşyaların yaratılmasında kullanmanın akılcı olduğunu düşündüm. Ayrıca eşyaların bize verdiği doyumdan söz etmeye gerek bile yok.

Evet, dedi Günderrode, bizi saran baskıdan düşünce yoluyla kaçmayı denememiz çok doğal. Ger-

çek anlamda kaçmamız nasıl olsa olanaksız. Onu yeterince ciddiye almıyor muydu yoksa? Ya da çok mu ciddiye alıyordu? Her şey bir yana, kendine ve ona 'biz' deme hakkını nereden buluyordu?

Yürüyüş yapan topluluktaki herkesi tanıyan Bettine, Günderrode'ye yetişti. Neşeli bir sesle, üç dilekte bulunması istenseydi, neler dileyeceğini sordu arkadaşına. Günderrode güldü. Daha sonra söylerim sana, dedi. O kadar çok dileği vardı ki, ilk üçünü hemen aklına getiremezdi.

Ya siz, Kleist?

Kleist hiç düşünmeden yanıtladı: Özgürlük. Bir şiir. Bir ev.

Birbiriyle bağdaştırılması olanaksız şeyleri istiyorsunuz.

Evet, dedi, yavaşça. Biliyorum.

Bettine sonuçta dayanılmaz güzellikte bir günbatımı sundu onlara. Clemens'in yanına koştu, elinde taşıdığı gitarını ona uzatarak bir şarkı söylemesini istedi. Tamam, dedi Clemens; yalnızca bir şarkı, en yeni olanı. Güzel şair Tian'a adadığı şarkıydı bu. Ve söylemeye başladı:

*Tatlı mayıs, çiçeklerin prensi,
Getir ona filizlenen barış dallarını,
Tatlı dille iste ondan,
Sana göstereyim
En çok sevdiği ve
Göğsünde beslediği şeyi.
Ve ben çimenlerin üzerinden
Sevimli bir taç koparayım ona,*

*Çiçekleri dile getirmek isterim:
'Yeterince cezasını çeken suç için,
Bağışlanma dilerim.'*

Clemens sözleriyle, gizli bir hatanın bağışlanmasını istiyordu sanki. Günderrode'nin onu bağışlamasını istediği, her dizesinde belli oluyordu. Sonra birden diz çökerek Günderrode'ye bir dal uzattı; o da bu dileği sessizce kabul etti. Çevredekiler onları alkışladı, daha sonra Clemens'in yeni şarkılar söylemesi istendi. Günderrode ise Kleist'ı kolundan tutarak nehrin yukarısına doğru yürümeye koyuldu. Ötekiler de nehrin öte yanına yürüdüler.

Ancak Günderrode az sonra yaptığına pişman oldu. Kendisini frenlemesi gerekiyordu. Tekbaşına da gidebilirdi. İsteddiği zaman kendini geri çekmesini engelleyen o yönlendirici inatçılığına lânet ediyordu. Öyleyse Mainz'deki bu kış aylarına ne gerek vardı sanki; ona özgürlüğü verilmeyecekse.

Günderrode farkına varmadan yüksek sesle düşünmeye başlıyor, ama sanki Kleist'ı yanıtlıyor gibidir: Evet, en zor deneyimi olmuştu. Ama sonunda anlamıştı işte parçalanmak istenen şeyin yalnızca insanın içinde var olduğunu. Ya da başka bir deyişle, baştan çıkarılmaya yatkın olanın baştan çıkarıldığını. İnsan, özgürlüğe eğilimli olduğu oranda özgürdür. Bu gerçek, özellikle bütün bunları anlamak isteyenlerden, kendini gizlemektedir. Ve uğruna kendimizi feda ettiğimiz o savaş aslında aldatmacadan öte bir şey değildir. Kleist içinin titrediğini sezdi; böylesi sıradan bir yanılgı yüzünden acı

çekmiş olduğuna inanamıyordu. Kendine acımasız davranmaya alışkın olmasına karşın, bu düşünce onu sevindirdi. Bundan böyle kendini bu olguya alıştıracaktı. Aslında bu yargı biçimi ciddiye alınır-
sa, insanı tüketebilirdi de. Ama şimdi, yanında du-
ran bu genç kadın ona bakıyor, arada bir de manza-
raya dalarak ölçülü, ama öfkeli bir havaya bürünü-
yordu. Kleist ise işi uzatmak istemiyordu. Ne var
ki, yine de ufacık bir uyarıya karşı tavır koymak-
tan rahatsız oluyordu. En gerçek davranıştır, man-
tık süzgecinden geçmeden içten gelen. Ancak Kle-
ist bundan da yoksundur. Bu konuda arkadaşı Pfu-
el ile halsiz düşünceye kadar tartışmıştı bir kez.

O hiç bitmeyen sürekli yorgunluğunun nedeni-
ni şimdi anlıyordu. Aklına bir benzetme geldi: Gü-
cünün sonuna kadar çalıştırılan, ancak son anda
hareketi engellenen bir makine sanki. Aşınmanın
ne denli çok olduğunu kestirmek güç olmasa ge-
rek. Ters algılanan bir düşünce biçimine yenik düş-
mek ve yine de onu düzeltmek için çabalamadan
vazgeçmemek ne tuhaf, diye düşündü Kleist. İnat-
la direnen insanların yardımına, bazan dışarıdan
gelen bir etki yardımcı olabilir. Hem de hiç beklen-
medik bir şekilde. Tıpkı yıllar önce Butzbach'da ol-
duğu gibi. Arabasının atları arkadan gelen bir eşe-
ğin anırmasıyla ürküp şahlandığında, Kleist ve kız-
kardeşi tehlikeyle burun buruna gelmişlerdi.

Butzbach mı? diye sordu Günderrode. Orayı bi-
lirim. Büyükanнем orada yaşadı; ben de onun ölü-
münden sonra altı ay kadar orada yaşadım.

Kleist kazanın yerini ona anlatırken, Gündер-

rode bazı ayrıntıları anımsadı hemen. Ucuz atlatılan bu kazada sonra edindiği o yadsınamaz düşünceyi Kleist asla unutmayacaktır: İnsan yaşamı, bazan bir eşek anırmasına bağlı olabilir miydi?

Bu düşünceye varmanızdan bir ölçüde ben de sorumluyum galiba, diye güldü Günderrode. Çünkü Butzbach'da oldu her şey.

Aslında, hayatımızı yönlendiren bu tür rastlantısal olaylara, daha anlamlı bir tanım bulabiliriz belki, Kleist!

Adamın hali onu etkiliyordu; Günderrode ondan hoşlanıp hoşlanmadığını bile bilmiyordu aslında. Ne olursa olsun, hakkında vardıgı kanı değişmeyecekti. Onu itici bulmuş olsaydı bile: İşte, soğukkanlılık buydu, kendini önyargıların tutsağı olmaktan kurtarabiliyordu. Ayrıca görüşlerini Kleist'a zorla kabul ettirmek de istemiyordu. Hele onun çok ciddi ve öfkeli olduğu anlarda bunu asla yapamazdı. Zaten adamcağız bu haliyle yeterince gülünç oluyordu. Bettine ile oturup onun hakkında konuşması gerektiğini düşündü. Ne tuhaf, nedense hep kendinden daha zayıf erkeklerle tanışıyordu.

Kleist'in yaptığı ise, yalnızca kendine işkence etmektir. Eşek anırmıştı, atlar da ürküp şahlanmıştı. İyi güzel, ne vardı bunda yani. Bu adamın kişiliği böylesi bir ölüme isyan ediyordu anlaşılan. Yine de o kaza bir rastlantı olarak düşünülemez mi? Ya da kendi kararlarından ve davranışlarından kaynaklanan bir sonuç olamaz mı yani? O geziyi yapmaktaki amacı neydi, vazgeçmesi olanaksız mıydı?

Çok sivri dillisiniz, Günderrode. O gezi—ta ba-
şından beri belli bir amaç için tasarlanmıştı. Kendi-
mi bilgilendirmek ve gerçeği anlamak için; Kant'ın
felsefesiyle çok uğraşmış ve sonuçta da bir çıkma-
za girmiştim; işte bu nedenle biraz rahatlamak is-
temiştim. Öte yandan biraz da zorlanmıştım buna.
Çünkü kızkardeşim de benimle gelmekte kararlıy-
dı ve ısrar ediyordu. Ne yapmalıydım? Ancak, Pa-
ris'e gitmek hiç beklenmedik bir şekilde söz konu-
su oluverdi; hem de 'matematik ve doğa bilimleri
eğitimi' amacıyla. Oysa ben, bilimden kaçmaktan
başka bir şey düşünmüyordum. Sonuçta antam,
Fransız başkentindeki bilimadamlarına yazılmış
bir yığın tavsiye mektubuylu doluverdi. D ş gördü-
g m  sanıyordum. Gitmeli miydim gerçekten? H -
l  istekli miydim? Kendimi frenlemeli miydim?  z-
g rce karar vermekten yoksun kaldım; bu kararsız-
lıktan kurtaramadım kendimi ve karışık duygular
içinde o arabaya bindim sonunda. Bu açıdan bakıl-
dığında Butzbach'daki o rastlantısal kaza yönlendi-
rilmemiş bir olguydu. Ama bir başka açıdan bakıldı-
ğında, bir insanın yazgısını değiştiren amaçsız ve
kendiliğinden oluşu bir cellat oyunuydu.

Yaşamın hilebazlığını yakalamak, bir ölçüde eđ-
lenceliydi de.

Kleist sustu. Artık konuşmak istemiyor gibiy-
di. Günderrode, hangi konunun onu yeniden can-
landıracağından kuşku duymaya başladı. Wiesba-
den'deki rahip kızından söz amaması gerektiğini
biliyordu. Wedekind ile bu konuyu konuşurlarken
onlara kulak misafiri olmuştu. Bu Kleist, aşk öykü-

leriyle pohpohlanacak biri değildi kuşkusuz. Hiç de ona göre değildi bu olaylar. Başka bir konu bulmalıydı. Birden, Savigny'nin yakınlarda olmasının verdiği özgüvenle, Kleist'ı etkileyeceğini sandığı bir şeyi anımsayıverdi.

Duyduğuma göre, kızkardeşiniz oldukça girişimci bir bayanmış, öyle değil mi?

Hangi açıdan?

Neden, hemen dikleniyordu ki yine? Neden ailesinden söz edildiğinde bu alıngan tavrı takınıyordu hep. Sürekli böyle mi davranacaktı? Bıçak yarası derinse, tüy bile dokundurulsa acı duyuluyordu demek. Acısını dindirecek çözüme ulaşamıyordu: Yüreğini sarıp sarmalayacak şeyleri bir bulabilseydi—sevgiyi, güveni, korunmayı; eylem ve öneri ile gözetilmeyi—öte yandan suçluluk duygusundan kurtulmanın onun için olanaksız olduğu da kesindi. Davranışlar ve duygular bir kördüğüm halinde...

Kızkardeşiniz, erkek giysileri içinde sizinle Paris'e kadar gelmiş, öyle değil mi?

Günderode'nin sorularının ardında saklı amacı anlayacak durumda değildi Kleist. Şu anda, öteki kadınlarla aynı sıraya koymuştu onu. Hepsi birbirine benziyordu. Önemli olan sansasyon. Başka bir şey değil. Ulrike, zavallı kızcağız.

Günderode onun düşüncelerini yüzünden okudu ve kızardığını hissetti. Yanlış anlaşılmıştı demek. Kleist'ın duyarlı olduğu ve Ulrike'nin kişiliğinin söz konusu olduğu bu konuyu zorlamamak gerekiyordu anlaşılan: Paris'te, erkek giysileri için-

deyken kadın olduğu hiç anlaşılmayan Ulrike, bir kez, kr bir mzikinin bestesini dinlemiş ve onu vmşt; ancak adamın kendisine ‘madam’ demesi üzerine kaçarcasına salonu terk etmek zorunda kalmıştı. Günderrode bunu duyunca hiç glmedi. Genelde çok ender kıskançlık duygusuna kapılırdı. Ama şimdi o kızı kıskanıyordu.

Kızkardeşinizi tanımayı çok isterdim.

Kleist, bu işteğin ne anlama geldiğini anlamakta zorlanıyor, ne diyeceğini bilemiyor bir an: Yine alınması mı gerekiyor? Günderrode’ye nedenini soruyor.

Günderrode ise, Kleist’in inatçılığına ve kibirliğine aldırıyor artık ve dilediğince konuşuyor. Kadınların, erkeklerden daha cesur olduğunu savunuyor. Ve bu cesareti gösteren kadını tanımak istemesi de, önüne geçemediği bir istek onun için. Günderrode’ye göre, arada mesafeler de olsa, kadınların dayanışma içinde oldukları bir dönemin başladığını biliyor olmak bir zafer sayılıyor. Oysa zavallı erkekler bundan yoksun.

Bu düşüncesini adama daha ayrıntılı bir biçimde açıklaması gerektiğini seziyor.

Ah, Kleist, anlıyorsunuz aslında. Çünkü, biz kadınlar için çok önemli olan siz erkekler, aslında umarsız bir ikilem içindesiniz. Sizi açan işlerin gelişiminden olumsuz etkileniyorsunuz; oysa bu gelişmelerin çoğu kez birbirleriyle hiç ilgisi yok. Biz, insanın varoluş bütünlüğünü aramaktayız, ama bulamıyoruz ne yazık ki!

Kleist hiç konuşmadan dinlemektedir. Bir ka-

dın böyle mi konuşmalı? İlk kez karşılaştığı bu kadınla, cinsiyetlerinin tanımlanması konusunda konuşmaya kim zorlayabilirdi onu? Kendi içindeki o gizli çatışkidan ve kuşkulardan, o acı verici tükenişten söz etmeye zorunlu muydu? Hep o aynı noktaya gelip takılmak niye? Ulrike ile ilgilenmesi, belki de bir dürtünün sonucuydu; ne de olsa kadındı. Ama, yine de kızkardeşinin gösterdiği o cesareten daha fazla söz etmek istemiyordu ve etmeyecekti de. Bildiği ve bilmek istediği tek şey, kızkardeşinin kalbinde ağabey olarak belli bir yeri olduğu ve onun da kendisini bir anne sevgisiyle benimseyerek yaşamının biricik erkeği olarak kabullenmesiydi. Ancak, kızkardeşi de bu koşullamayı gerçekten içine sindirmiş miydi acaba? Yoksa, onun inatçılığı kızı incitiyor muydu? Onun söylediği ve yaptığı her şey ağabeyi için yeterliydi. Hep iyimser, aşırı duyarlı değil, göze batacak kadar kadınsı olmadan ağabeyinin yanında yer almayı yeğlerdi. İyi bir evlilik yapabileceğini hiç sanmıyordu. Kleist'ın bildiği kadarıyla zaten bu umuda bel bağladığı da yoktu.

Bu olgu, hiçbir ölçüye uymadığı gibi, iki kardeş konuyla ilgili tek bir söz bile etmiyor, kafa yormuyorlardı. Kleist, tam anlamıyla bir erkek, Ulrike de kadın sayılmazdı... Bu da ne demek şimdi! Kardeş sevgisi, insanlığın, önünde saygıyla eğildiği sevgi. O dipsiz suskunluğun içinde insanın kanını hareketlendiren şeye katlanmayı bilmeli. Kan bağının insana verdiği o tat. Aklın almadığı o düşünceler. Karşı cinse karşı duyulan kuşkuyu azaltan, o

yetkin akrabalık olgusu. Kleist, Bayan Zenge ile nişanlılığının ilk günlerinde, kızkardeşiyle arasındaki o uyumu bütün şiddetiyle yaşamıştı. Sonuçta da bu uyumun baskısıyla nişanlısından ayrılıvermişti. Bir insanı en doğru yargılayabilen, onu en iyi tanıyandır kuşkusuz.

Doğrusu: Şu Paris gezisini daha da kesinleştiren o baskı, sonunda onu çılgınlığın eşiğine kadar getirmişti. Açık söylemek gerekirse, tam anlamıyla işi berbat etmişti.

—Ah, şu kadınlar!

Şu anda düşündüğünüzü daha önceden bilmiyordunuz, değil mi?

Bana ne yapmak istiyorsunuz?

Kleist, bu soru üzerine çevresine bakınıyor. Yeşilin içindeki aslan başı çiçeklerinin sarılığı, sarı ve yeşil kavramını anlamaları için ressamların görmesi gereken bir manzara. Ve ileride bir çayır; öyle bir çayır ki gerçekliğini yitirecek kadar güzel ve tek. Sağ tarafta nehir kıyısının gümüşsü pırlıltısı; üzerinde oynayan suların gölgesi. İçimizdeki parçalanmışlığa ters düşen doğanın bu uyumu âdeta isyan ettiriyor insanı.

Günderrode gözlerini elleriyle örterek ışıktan korumaya çalışıyor. Kleist şimdi yalnız kalmaktan korkuyor sanki. Çoktandır bilincinde olduğu o duyumsamayı yanındaki kadının ona duyurması onu nedense rahatsız ediyor gibi. Günderrode konuşmayı sürdürüyor; hiçbir şey bu görüntü kadar yoğun, güzel ve gerçek olamaz. Kadın kendi varlığının bir uzantısını seyrediyor gibi haz içinde. Ama

öte yandan da göz açıp kapayıncaya kadar değişebilen, âdeta tuvale gerilmiş gibi duran bir resme benziyordu ve insanla alay edercesine güzeldi. Ve Günderröde, bu görüntünün birden parçalara ayrılmasından korkuyordu—uykuda, birden uyandığında gürültüyü duyuyordu; ve sonra ne görüyoruz, Kleist biliyor musun? Parçaların arasından görünen o uçurumu. Güzelliğin gizlediği o korkunç uçurumu: İşte o an dilimiz tutuluyor sanki.

Kulisin ardındakileri görmenin hoşnutsuzluğu ve düş kırıklığı—Kleist, hiçbir kadında bu duyguları tatmamıştı.

Bu kaos ne ürkütücü, dedi kadın; doğadaki ve bizim içimizdeki o bağdaşmaz öğeler. Davranışlarımızı sandığımızdan daha çok yönlendiren o barbarca dürtüler. Ürpertici—bütün bunları düşünebilmek.

Böylesi sözler. Yaşlıların ağızlarına bile almaktan korkacakları sözler bunlar.

İkisi de aynı adı düşündüler birden: Goethe.

En kötüsü de, dedi Kleist, kendimi sürekli zorlamamı buyuran o ses.

Ve Günderröde bir şiir dizesi söylercesine yanıtladı onu: Yaratmanın ölümcüllüğü.

Kleist onun böyle cümleler yazdığını bilemezdi.

Günderröde! Geri alın sözlerinizi.

Hayır. Kleist. Söylenen hiçbir söz geri alınmaz.

Wedekind, Kleist'a ne önermişti? Ölçülü olmak, bilinçli ve akıllı. Bu taşkın coşkuya gerek

yok. Ellerin buz kesmesi, şakakların zonklaması engellenmeli. Tehlikeden alınan o tuhaf haz. O sınırsız umut olmamalı artık. Onu kendisi yapan bütün bu olgular yok edilmeli. Kaybettik, Wedekind! Çözüm yok artık.

Günderrode, dedi Kleist, bu gibi şeyleri beynimizde oluşturmada çok önce kendimizi denetlememiz gerekiyor mu?

Evet, dedi genç kadın. Gerekıyor.

Öyleyse?

Ve biz bunu aşmalıyız.

Neden?

Nedeni bilinmiyor.

Önlerinden geçerken çayırdaki kuşlar korkunç çığlıklar atarak kaçıştılar. Kleist irkildi. Günderrode onun elini tuttu. Oysa Kleist kendisine dokunulmasından hoşlanmıyordu. Kadın da hemen pişman oldu zaten. Bedenlerinin bastırılan sesine yazık oluyordu. O bedenler ki gencecikken rütbe-ler ve nişanlarla ya da üniformalarla erkenden denetime sokuluyor ve susturuluyor. Hüzün verici. Oysa, arzu etmeyi öğrenmek için giysilerden kurtulmak ve çayırlara uzanmak gerek.

Bir kez, Fransız kıyılarından dönerken ölüme duyduğu isteğin sonuçsuz kaldığı o günlerde, Kleist geceyarısı, oldukça yorgun, ama bilinçli bir halde engebeli bir arazide yürüyordu. Önünde uzanan vadiye doğru indiğinde, çevresindeki tepeler, sanki dev hayvanların sıcak, nefes alan sırtları gibi onu sarıyordu. Tepelerin soluk aldığını seziyordu adeta. Durup sessizce bekledi ve sonra yerin kalp

atışlarını dinlemeye koyuldu. Ayaklarının altında duyuyordu o atışları. Gökyüzünün görüntüsüne dayanabilmek için tüm gücünü topladı; çünkü yıldızlar—daha önce gördüğü pırıltılara hiç benzemiyordu—neredeyse parlak bir karanlık halinde yere düşecek gibiydiler. Kleist, kendini tamamen yitirmese de yine de kim olduğunu bir an unuttu. Sonra, uzun süre koştu durdu. Uzaktan bir köyün ışıklarını görünceye kadar koştu. Bir evin kapısını çaldı, bir kadın açtı kapıyı. Mum ışığında güzel görünüyordu kadın. Yabancıyı içeri aldı. Masaya oturtup önüne bir kâse süt koydu. Sonra da bir saman yatak gösterdi. Kleist yatağa uzandı; bedenini ve organlarını kaplayan özgürlük duygusunu içine çekti. Hiç düşünmeden duyumsuyordu özgürlüğünü. Kendi içinde olduğu gibi, öteki insanların da içinde bir tür özgürlük yolu bulunduğunu ve bunu araştırıp bulmanın zorunluluğunu anladı. Çünkü arzu edilen her şeyin, insanın güç alanının içinde olması gerekiyordu. Böyle olmalı, diye düşündü. Durum böyle değilse, evreni yöneten Tanrı değil, şeytandı. Ve o şeytan, sonsuza uzanan uğursuz kötülüğünü sürdürmeye devam ederdi.

Bakışları Günderrode'yi buldu. Bu kadının dizelerini tanımamaktan üzüntü duyuyordu şimdi. Onun sınır tanımazlığını kendisinininkiyle karşılaştırmaya değerdi kuşkusuz. Belki, içini kemiren o tasayı anlayabilecek biri yeryüzünde yaşıyordu. Başkalarıyla paylaşılamayan şeyi anlamak da olanaksızdır.

Goethe de sanırım uzun zaman şiir yazmadı,

dedi Kleist. Günderrode anlamlı bir biçimde g l-
mekle yetindi.

Şimdi tam olarak o doğru sözcüğü bulamıyo-
rum—dedi Kleist, ama bazan onun yaşama yabancı
olduğunu düşünüyorum.

Ne demek istiyorsunuz yani? Sanvitale'nin ya-
kınması gibi bu. Doğa, neden şair olan Tasso ile
devlet adamı Antonio'nun karışımından tek bir in-
san yaratmadı, dersiniz?

Evet, işte bu! diye haykırdı Kleist. Aynen dedi-
điniz gibi.—Genç adamın tutukluğu geçti bir-
den.—Olanaksızı istemek, dolayısıyla onu olası kıl-
mak.

Ve bunu kendinde denemek.

Tabii bedelini de ödemek.

Bir insanla uyum sağlamak için harcanan onca
saat; ve sevgiden k r olup nefretle bilenmek. Öte-
kinin yönelttiği her kınamayı ve hor görmeyi önce-
den sezmek. Ne çılgınlıktır, diken i endi etine ba-
tırmak! Ve o,  teki? Sizin varlığınızdan hiç etkilen-
meden sapasağlam kalıyor. Hele bir de acılarınızın
hesabını ona soramamak. Kazandığı zaferi söküp
alacağım ondan.

Boyun eğmek zorunda kaldığınız o koşulların
ve sınırların sizi yok etmesinden korkmuyor musu-
nuz?

Siz, Günderrode, bir kadın olarak hırsın ne de-
mek olduğunu bilemezsiniz.

Söylenmesi gereken söylenmişti sonunda.

Bu insan bana yabancı; ama bu yabancılık için-
de bile, yine de bir anlamda bana çok yakın, diye

düşündü Günderrode. Adamın sözünü yineledi. Hırs.

O taşkın çılgınlığı pek de hafife almayın, Günderrode. Yoksa, yaşamınızı hep çılgınlıkların peşinden sürüklenerek mi geçirmek isterdiniz?

İstemek! Beni güldürüyorsunuz.

Bu size bir zorunluluk gibi geliyor. Oysa ben, zorunlu olduğum şeyleri istemeyi de öğrenmeye çalışıyorum.

Ve böylece özgürlük düşünüyü gerçekleştiriyorsunuz. Sizin görüşünüze göre, yetenekli insanların hırsı, olguların yetersizliğine, yeteneksizlerinkiyse kendi yitirilmiş özgüvenlerine bağlı.

Çok iyi tanımladınız. Peki, beni hangi türe katıyorsunuz?

Bunun insanın kendisi daha iyi bilir.

Hayır, Günderrode! Bazılarının mutsuzluğunun kendi yanılgılarından kaynaklandığını görmüyor musunuz? Ve yok oluncaya kadar da bunun farkına varamamak. Doğru, dedi Günderrode. Körlüğümüz. Eğilimlerimizin bizi nereye götüreceğini bilememek. Zamanın, insanlara aldırmaması bir kural. Ama yine de bilincine vardığımız şey, ileride bir gün geçerlilik kazanamaz mı...

Kleist, o karanlığın ne zaman ve ne şekilde yaşamına sızdığını, bir bardak suyun içindeki siyah mürekkep gibi nasıl yayıldığını anımsamaya çalıştı bir an. Evet, anımsıyordu—ama sanki bir yabancı'nın yaşamıydı anımsadığı—subay olduğu dönemde; pazarları, arkadaşlarıyla Postdam dolaylarındaki köy birahanelerine, dans salonlarına gittiği günler-

di onlar. Bütün bunlar sanki başka bir yaşamın parçalarıydı. O günlere dönme isteğini çoktan yitirmişti.—Şimdi yanında yürüyen, uzun süre susmasını ve soruları dondurmasını bilen bu kadın, çayırlara yayılmış gölgelerin yeşilini de görebiliyor muydu acaba? Güneşin ışınlarını tam bu saatlerde yer yüzüne gönderdiği anda, nehrin adeta kımıltısızca akan metalik bir pırıltı haline dönüştüğünü acaba o da görebiliyor muydu? Her şeyin bir açıklaması olduğu kesin. Hem kendinize, hem de ona. Kleist kadına ve kendine belli bir uzaklıktan bakıyor; sanki yüksekçe bir yerden Ren kıyılarını izleyen bir gözcü gibi. Hiç de fena sayılmayacak bir görüntü. Ama ressam, her çevre çizgisini ötekilerden ve doğanın gerçekliğinden ayırdederek kâğıda geçirebilecek mi?—İşte bu önemli, diye düşündü Kleist.

Peki, yaşlı ozanımızın Weimar'da bulunduğu sıralarda neden hiç tragedyaya yazmadığını biliyor musunuz?

Neden, sizce?

Çünkü korkuyordu. İşte, nedeni bu.

Günderrode'nin tüm ilgisi ve katılımı bir anda dondu kaldı. Sanki başka bir şey düşünüyormuşçasına Kleist'a döndü ve, siz yaşamı tehlikeli bir biçimde ciddiye alıyorsunuz, dedi.

Bir gün, bu yaşam benden korkmaya başlayacak, Günderrode.

Bence, bu pek hoş olmayacak sizin için.

Sustular.

Ya siz, Günderrode? Varlığınızın yetersizliğini kabul edebileceğinizi mi sanıyorsunuz?

Adam, ağzından çıkan sözlerle irkildi birden. Uzun zamandır, başkasına ait o özel ve yasak bölgenin sınırlarını hiç bu denli zorlamamış olduğunu düşündü. Böylesi bir saldırıda bulunmak için kendini tehdit altında mı hissetmişti yoksa? ‘Kırmızı’—yaşamın ve ölümün rengi. Neden bunu düşünmüştü şimdi, ne ilgisi vardı ki? Günderrode, birden bir şey anımsadı. Kendini, dik yakalı forması içinde masanın yanında durur görüyordu şu anda. Duaya ve yemeğe başlamak için verilecek komutu beklemektedir. Donmuştur ve korku içindedir. Daha sonra, perdeleri kapatıp sert ve dar yatağa yatmanın zamanı geldiğini bildiren o katı ve sert ses, öteki seslerin hepsini bastırmakta ve şu anda bile hâlâ kulaklarında çınlamaktadır. Kapalı tuttuğu gözlerinin ardında duyumsanan başağrısını önlemek olanaksızdır. Tüm organları buz kesmiştir; ve ölüm sessizliğinde bir oda. Burun direğinde bir sızı. Bedenin kendi üzerine doğru yavaşça kapanışı. Ve tüm bu acı verici günlere başkaldırabileceğini bilmesine karşın bunu yapmaması, hatta gerek bile duymaması. Çünkü biliyordu ki bu başkaldırı fiziksel acıdan daha kötü olacaktı: Tükenişinin nedenini yadsımak. Zamanı geldiğinde bu tükenişin adını koyacaktı ve o gün, onun sonu olacaktı.

‘Hey, içimdeki kırmızı, ölüme kadar sevgim sana...’

Günderrode, susun! Bağışlayın beni!

Henüz değil! Yetersiz bir varoluş da önceden hiç bilinmeyen o gizemli sınırlara ulaşabilir. Yalnızca, duyumsayamadıklarımızı yitiririz. Ruhunun gö-

züyle bakabilen görür ötekilerin göremediklerini. Sonunda bellekte hiçbir iz kalmasa da insan ruhunu canlandıran, tazeleyen ve geliştiren her şey kutsaldır.

Bu bilgelik mi, Günderrode? Aydınlanma mı? Varoluşumun bütün kısırlığı, en az sizinki kadar, koşullardan ve kendi doğamdan kaynaklanıyor, Kleist?

Ama bir denge kurabilirsiniz; şiir ile. Çünkü şiirler mutluluğun lüksüdür.

Bu sizin için de geçerli.

Hayır.

Şiir aracılığıyla kendini açmasına olanak yoktu; bunu yapamıyordu. İstemlerini, duyularını dizelelere dökmek, ruhunu engelleyen kilidi kırmaya yetmiyordu. Şu Weimarlı ozan; sevgi, yaşam sevinci ve şiirde ondan daha öndeydi. Doğuştan şanslı biri o. Oysa, Postdam Garnizonundaki, yoksul ve buyruklara boyun eğmiş bir subay için bütün bunlar ulaşılamaz düşlerdi. Hor görmeler; en dayanılmazı da başkalarını aşağılamak zorunda kalmaktı. Birçokları için olgular hiç bu denli barbarca gelişmemiştir. Gerçekleşmezlikleri sonucu, daha doğmadan yok olup gitmişti düşleri ve geride kalan düş kırıntıları da şiirselliğini alıp götürmüştü. Kendine güvenemezdi artık.

Bu kadın, diye düşündü Kleist, bendeki o gizli ve ulaşılmaz itirafları sanki bir mıknatıs gibi çekip çıkarıyor su yüzüne.—Doğanın, insanı kadın ve erkek olarak ikiye ayırmasına bazan dayanamıyorum.

Söylemek istediğiniz bu olamaz, Kleist. Sizin içinizdeki kadın ve erkek, birbirini yadsıyor ve düşmanca. Aslında, benim için de aynı şey geçerli.

Erkek hakkında ne bilebilirdi ki. Hem bu sözlerle nereye varılır?

Önyargılar aldatıcıdır.

Günderrode, bu sözünüze gülerim sadece.

Neden?

Neden güleriz? Neşeden olmadığı kesin. Çünkü hemen ardından acıdan ağlamak için susacağı-mızı biliriz nasıl olsa. Üstelik, yakında bizleri çepe-çevre saracak her şeye yalnızca gülebileceğiz. Nereye kadar bilmiyorum, ama bir cehennemi kahkaha izleyecek bizi her yerde.

Bizi değil, yalnızca sizi ve beni.

Doğru.

Keşke anlayabilseydik ne tür bir akışın içinde olduğumuzu ve bu akışın neden bu denli sürükleyici olduğunu. Buzul kayması gibi sanki. Adeta bir buzulun üzerinde, zifiri karanlığın içinde durmaktayım. Nehir akıyor, nereye bilmiyorum. Ayakları-mın altındaki buz bir o yana bir bu yana sallanıp duruyor, eğiliyor. Ve ben, korku, merak hatta ölüm korkusu içinde dengemi bulmaya çabalıyorum. Yaşamım boyunca böyle duyumsadım hep. Şimdi söyleyin bana, Günderrode, bize hükmeden kim?

Ellerinde aletlerle yanlarından geçenler bir an durup genç kadının kolunu sıkıca tutan adama baktılar. Günderrode ise ne önlerinde onları bekleyen uzun dönüş yolundan çekiniyor, ne de genç ada-

mın ona yardım etmeye yeltenmesinden rahatsızlık duyuyordu.

Sanıyorum, yazgımıza karşı durduğumuzda hep yanlış şeyleri sorguluyoruz; oysa bir bütün olduğumuzu bir görebilsek. Bir bakıma başımıza gelenleri gizliden gizliye kendimiz hazırlıyoruz. Anlıyor musunuz, Kleist? Çünkü aksi olsaydı benzeri durumlarda herkesin başına gelen aynı olurdu.

Sergisinden korkulmayacak kadın bu olabilir miydi acaba?

Önünde sonunda hiç tanımadığı biri karşısına çıkacaktı kuşkusuz. Ve o adam hakkında hiçbir şey bilmeyecekti. Ama kendini en son noktasına, en son sınırına; hatta daha ötesine kadar çok iyi tanıyacaktı. Onun da ötesi yoktu artık.—Bu düşüncenin aklına ne zaman geldiğini anımsadı: Bir kere sinde, Savigny yolculuğa çıkmak üzereyken, onun gitmesini engellemek için ellerini atın kırbacı ile bağlamıştı ve o gittiğinde, bu ayrılığın sonucunun nelere mal olacağını anlamıştı. İşte o an düşünmüştü. Çünkü her şey için kararlıydı. Bazı insanların önsezi yeteneğinin ne denli güçlü olduğu kesindi artık: Derin bir acı, bir başka tanımla, yoğun bir odaklanma ruhunu aydınlatmıştı birden. Ve bu içsel aydınlanma içinde artık Savigny'ye yer yoktu. Ne kadar istese de olanaksızdı bu. Gücünü ve içtenliğini yitiren arzuyu yeniden beslemek ve ayakta tutmaya çalışmak belki olasıydı. Ve bunu yalnızca kendisi yapabiliirdi. Oysa Günderrode kendini koyvermiş ve her şeye boş vermişti. Ve kısa bir süre sonra, tantanalı bir törenle Gunda Brentano ile

Carl Savigny'nin düğünü kutlanırken herkes gibi o da gelini kucaklamış, damadın elini sıkarak düğün sofrasında yer almıştı.—Başkalarıyla arasındaki görünmez duvarı eritecek ateşi sonunda yakabilmişti. Özgün yaşam sevgisi varlığının bir parçası olmuştu öteden beri. Ve bir gün hiç düşünmeden bu sevginin peşinden gidecekti. Sonunda bu nedenle öleceğini de biliyordu. Ne var ki, bu düşünceyi şimdilik unutmaya gerektiğini ve unutabileceğini de biliyordu. Çünkü ölüm onun için sürpriz olmalıydı.

Tam anlamıyla kendime ulaşabilmem için tüm insanlara gereksinim var, diye düşünüyorum, dedi Kleist. İşte çılgınlık bu olsa gerek.

Görebildiğim tek şey, yetersizlik, Kleist.

Bu kadın acı çekiyor; Kleist'ın hiç kuşkusu yok artık. Ama kadınlar zaten acı çeken insan türü. Bunu açıkça söylemekten de çekinmiyor; ötekilerden daha çok acı çekiyor üstelik—tıpkı kızkardeşi gibi. Kleist, olayı yadsımak istercesine aldırılmaz görünmeye çalışarak üstelemekten vazgeçti: Kederli, çoğu kez olur bu; aslında günlük yaşamın sıradan istemlerine direnmeli. Kadının hiçbir seçimi olmaması da bir bakıma olumlu bir çözüm sayılabilir. Her şeyi istemek ya da her şeyi yadsımak gibi bir dürtünün etkisinde değildi.

Kleist, tanıdığı bütün yerleri sırayla anımsadı; bunu yapmak zorunda duyumsuyordu kendini. İçinde bulunduğu koşullar, onun istemlerine bütünüyle tersti ve bunu kesinlikle anlıyordu artık. İyiniyetle, güven duymaktan korkarak yine de karşısındaki kadını sınıadığını düşündü. Dayanılmaz bir

çatışkı. Kendisiyle barışık bir varoluşun umudunu yitirmenin verdiği rahatlık.

Yaşanamayan bir yaşam. Yersiz, hiçbir yerde.

Bazan, yerkürenin dönüşünü içinde, kemiklerinde duyumsuyordu. Bir gün onu savurup atacak üzerinden; o çekim gücünü şimdiden seziyor. Ama yanındaki bu kadın, olanaksız da görünse, yine de sevebileceği birini belki bulabilirdi. Akıllı uslu bir ev; çevresini saran çocuklar; sonunda gençlik çılgınlıklarını unutacak.

Günderrode, her insanın açıklanamayacak bir gizi olduğuna gerçekten inanıyor musunuz?

Evet, diyor Günderrode. Yaşadığımız bu zamanda mı? Evet.

Ne de kolay yanıtlamıştı. Demek bekliyordu böyle bir soruyu.

Yürümeye ara verip bir an durdular ve birbirlerinin yüzüne baktılar. Başlarının gerisinde gökyüzü görülüyordu. Geç bir ikindi vaktinin solmuş mavisi, bulutsuz. Hâlâ bakışp birbirlerini inceliyorlar. Bakışları çıplak. Sanki birbirlerinin ruhlarının derinliklerine inmeye çalışıyorlar. Önce kadın gülümsüyor, sonra erkek. Alaycı. Çok ciddi olduğu halde bir oyun gibi kabullenelim her şeyi. Sen de, ben de biliyoruz. Çok yaklaşma. Ama çok da uzak durma. Yine de gizle kendini. Sonra da aç. Unut bütün bildiklerini. Sakla. Maskeler düşüyor; kabuklar, kabuk, cila. Çıplak ten. Gerginlikten arınmış yüz hatları. İşte benim yüzüm de böyle. Bu da seninki. En ince noktasına kadar çok farklı. Hem de ta başından beri aynı. Kadın. Erkek. Ne saçma

sözler. Biz, ikimiz kendi türümüzün içinde hapsolmuş birer tutsağız. Sonsuza kadar özlemini çekeceğimiz o uzlaşmacı uyum asla gerçekleşmeyecek. Çünkü bizimle birlikte ta başında yok edildi. Onu yeniden bulmalıyız. Artık yalnızca düşlerimizde görünüyor bize, biçimsiz, korkunç ve itici. Alacakaranlıktaki erken uyanışın korkusu. Uzak ve yabancıyız birbirimize ve çıplaklığımızı örtmenin özlemi içimizde. Bize ait o yabancı adlar. Ve yakınmalarımız boğazımızda düğümlenip kalıyor. Hüzün yasaklanmalı; çünkü kayıplar nerede? Belli değil.

Ben, ben değilim. Sen de sen değilsin. Biz kimiz, peki?

Çok yalnızız. Çılgın tasarılar bizi sağa sola savuruyor. Erkek giysileri içinde sevilenin peşinden gitmek. Bir el sanatıyla uğraşmak: Gizleme, öncelikle kendimizden. Ölüme hazır da olsak, insanların bize yaptıkları acı veriyor. Giderek yaklaşan, bizi ezip duvara yapıştıracak o demir levhaların ağırlığını seziyoruz ve soluğumuz kesiliyor. Kesik kesik ve korku dolu, konuşmamızı sürdürmek zorunda olduğumuzu biliyoruz. Kimseler duymasa da. Üstelik bize karşı direniyorlar da: Nereye kadar? Oraya, bizim olduğumuz yere—kim onlardan bunu isteyebilir ki? Üstelik biz de bulunduğumuz yerde olmayı istemedik ki! Ayrıca hiçbir şeyi değiştiremeyiz. Çünkü seviyoruz, nefret ediyoruz.

Zaman istemlerimizi kamçılıyor; ne var ki en çok istediğimizi değil. Bastırılan tutkular.

Özlemini çektiğimiz şeye lâayık değiliz belki de. Özlemin hiçbir nedene bağımlı olmadığını anla-

mak zorundayız.

Zaman, nesnelerin yeni düzenini oluşturma yolunda ve biz, yaşlıların yaşadıkları o çöküşün benzerini yaşamaktan kendimizi kurtaramayacağız.

Henüz doğmamış geleceğin insanı tarafından anlaşılmayı umut etmek.

Tutunacak bir şey arıyoruz. Sanki bizim varlığımız ve eylemlerimiz en sonunda bir anlam kazanabilirmiş gibi.

Nehir şimdi sol tarafta akıyordu; geri döndüler. Güneş batmaya yakın, ama yine de ılık. Güzel bir akşam, Günderröde içini çekiyor, Kleist kendini güçsüz bulmuyor artık.

Yakında eve dönecek; şehir kulelerinin ve bakanlık binalarının çatıları üzerinde uzanan o puslu gökyüzüne. Binaların arasında kıvrılan yollarda koşup duracak. Şimdiden kendini çeşitli giysilere bürünmüş olarak görüyor. Bazan sokakta yabancılar arasında ya da bir bekleme odasında. Dosyalar arasında, sıradan bir konuşma anında birden içinden haykırmak gelecek. Ama dişlerini sıkacak, ellerini yumruk yapacak, öfkesini bastıracak ve birkaç dakika sonra alnında biriken ter soğuyacak. Bir süre sonra da, Tian adındaki o kadın şairi ve onun yazdıklarını okuma özlemini unutup gidecek. Çok sonra, şairin ölüm haberi bir söylenti gibi kulağına gelecek ve onu belki de etkileyecekti. Çünkü o, kendi zincirlerinin tutsağıdır yine ve giderek yaklaşmakta olan bunalımını bastırmak ve gizlemek için çırpınıp durmaktadır. Ancak, onu yok edecek şeye gönül borcu duyarak gün geçtikçe hastalanacak, iç

huzuru yok olacak ve sonuçta yapması gereken her şeyden korkar duruma gelecek. Günderrode'nin, ona ve sevdiği adama yazdığı cümleleri artık anımsamayacak: Bizim yazgımız acıyla dolu. Birleşen nehirleri kıskanıyorum. Ölüm, böyle yaşımdan daha iyi.

Kleist, Şimdi bana Şu yapıtımdan söz edin artık.

Onu biliyorsunuz, sanıyordum.

O değil. Kimsenin bilmediği, hatta kendinizin bile henüz bilincinde olmadığınız Şu yapıtımdan söz ediyorum.

Kleist'in unutmak istediği 'Guiscard'ı Wieland'dan sonra tanımak isteyen ilk insan Günderrode idi. Neden direniyordu? Neden en ufak bir açıklama yapmaktan kaçınıyordu?

Günderrode  ok Şey soruyorsunuz!

Oysa Günderrode gerçek ve yapay duyarlılığın farkına çoktan varmıŐtı; hem kendinde hem de baŐkalarında yakaladığı o yapay duyarlılığı hiç  nemsemiyordu.

Adamın suskunluğunun ardında gizli olanı seçebiliyordu.—Kleist neredeyse neŐelenmiŐti.

Günderrode ise bütün bunları saçma buluyordu artık.

Ama bazı konulardan söz etmek benim için olanaksız.

Göreceğiz bakalım. Günderrode, onun bu denli önemli bir yapıtı belli bir neden olmadan yarımdırakmasını anlayamıyordu. Ve ne olursa olsun bu işin gerçek yüzünü ortaya çıkarmak istiyordu; Kle-

ist'in, hakkında neler düşüneceğine bile aldırımıyordu.

Aslında Kleist da birinin bu konuyu de şmesini gizliden gizliye beklemekteydi. Günderrode, sıradan bir yenilgiye inanmayacağını söyledi ona. Ona göre yeteneksiz olanlar önünde sonunda her şeyin bir çözümünü bulur. Oysa bazı yenilgiler direncin b y kl  n  kanıtlar. Öyle olaylar vardır ki tasarıların bo a çıkmasını haklı kılar.

Hangi olaylar, dedi Kleist.

  z ms z olan, hiçbir düzen tanımaz.

Bana  aşıyorsunuz, biliyorum.

Ne de olsa 'bir kadın' diye d   nd n z.

Bir saldırı mı bu?

Sevgili Kleist, hep aynı şey söylenir; kendi yarattığımız acılar yüzünden mutsuz olmayı bize yasaklıyorlar. Oysa daha on yedi yaşındayken insan yazgısını kabullenmeli ve olası çelişkiyi bir ceza gibi  stlenmeliyiz. Erkek olmayı ne çok istedim, size ait o erkeksi gerçeği ne çok özledim!

 yi de o erkek olma görevini yerine getiremedi imizi, hatalı davrandığımızı ya da hiçbir şey yapamayacak kadar yetersiz olduğumuzu görmüyor musunuz? Oysa siz kadınlar en azından düşünceler dünyasında var olabiliyorsunuz.

Sonucu olmayan düşünceler. Evet, aslında insanlığın ikiye b l nd    eylem ve düşünce dünyasında bizler de yer alıyoruz. Eylemi seçenlerin devinimlerinin giderek anlamsızla tığını fark etmiyor muyuz sanıyorsunuz? Tıpkı eylemsizlerin, düşünceleriyle ötekilerin amaçlarına engel olması gi-

bi. Kalıcı ve kesin eylemler gerçekleştiremeyenlerin zayıf kadınsı olmaktan korkmaları gerekmiyor mu? En ufak bir itiraftan kaçınan, günlük yaşamın gereklerinden yoksun ve asla gerçekleşmeyecek istekler peşinde koşan bizler: Eylemci olabilmek ve aynı zamanda kendimize sadık kalmak olası mı?

Kimin sözleri bunlar?

Kleist şimdi biliyor artık: Yakında Prusya'ya dönecek ve bir göreve başlayacaktı. Gereğini yapmak için de tüm gücünü kullanacaktı. Kadınlar görsündü bakalım ne denli güçlü ve kararlı olduğunu.

Ancak şunu da unutmayın, Günderrode: Dışlanamaz sandığımız şeylerin çok azı, bizi çok şey ya da hiçbir şey istememeye yöneltir.

Çünkü insanlık bu noktaya geldi. Adım adım geriliyoruz.

Olası, ama bu bir özür olamaz. Söyleyin: Siz yaşamınızı sürdürmek için gizli bir desteğe gereksinim duymuyor musunuz? Size güvenen çağdaşlarınızın, ileride sizi gözden çıkarabilecekleri hiç aklınıza gelmiyor mu? Öte yandan da, günümüzde üne kavuşma arzusu duymuyor musunuz?

Susuyorsunuz.

Genç adam tutunacak bir destek arıyordu, önünde sonunda her şeyin dağılacağını bilmesine karşın. Başarısız, sıradan biri olacağını ve nereye el atsa elinde kalacağını şimdiden biliyordu. Var olan düzen içinde bir denge bulmanın olanaksızlığını, bu yoldaki çabalarının bir gün anlamsızlaşacağını seziyordu. Çevresine yabancı ve horlanmalar-

dan ötürü hastalanmış biri olarak ardında hiç iz bırakmadan çekip gidecekti: İşte o zaman, acılarına son verme hakkını bulacaktı kendinde. Bütün bağların koptuğu anda, duyulan o anlatılması olanaksız duyguyu şimdiden duyuyordu içinde.

Günderrode, uzaklaşıyorsunuz. Nereye?

Susmamı istememiş miydiniz?

Durdular, bir ağaca yaslandı kadın. Nehre doğru baktılar. Ötede, ufuk çizgisinde güneş, kıpkırmızı batmadan az önce. Her geçen dakika güneşi yiyip küçültüyor. Şimdi düşüncelere son vermeli artık, hatta hiç konuşmamalı.

Neden söz ediyorduk?

Gizli yapıtınızdan. Bana açıklamada bulunacaktınız.

Açıklama!—Şimdi istiyordu bunu yapmayı.

Bir adam düşünün, diye başladı, ünün ve gücün en üst noktasında; Robert Guiscard, Normandiya Dükü ve ordusunun önderi. Askerlerini ve kendisini pençesine alan veba hastalığıyla savaşmak zorunda.

Ama kendi hastalığını yadsıyor, değil mi?

Ordusunu kandırır; çünkü hasta bir önderin onu yönetemeyeceği kanısındadır. Kendine verdiği sözü hiçe sayarak vebalılardan uzak durur, onları kendi elleriyle tedavi etmekten kaçır. Napolyon'un Akka'da yaptığı gibi, dedi Günderrode.

—Gülümsüyor muydu?

Kleist devam eder; bu canavar kendini çok üstün görmektedir. Ve öyle de oldu—sizin Guiscard'ınızdan oldukça farklı.

Günderrode! Guiscard demir gibi bir adam, yalnızca kendi iradesinin buyruğunda.

Tıpkı Napolyon gibi.

Şu manyak! Oysa Guiscard, çok başka, kendisiyle hiç ilgisi olmayan bir amaç uğruna kendini yönetiyor. Onun amacı Yunan toprakları üzerinde bir Normandiya kurmaktı.

Hangi hakla?

Onu yönlendiren bir kehanetti. Ama Konstantinopolis önünde tükenip kaldı; geri dönemeyecek kadar yitikti. Her şeyini bu amaç uğruna feda etmişti, ardında bıraktığı köprüleri yaktıracak kadar. Bunun ne demek olduğunu anlamıyor musunuz?

Neden susuyor?

Anlaşılan kehanetin ne olduğunu bilmek istiyor.

Aslında bunu da oyunda belirtmeliydim. Gerçekten yaşamış olan ve Korfu'da ölen soylu Guiscard'a ait bir kehanetti; ancak kehanete göre yaşamı Jerusalem'de noktalanacaktı. Ne yazık ki gerçeği çok geç öğrendi: Kendini güvencede hissettiği o yerde çok eskiden başka bir kent vardı ve adı da Jerusalem'di. Kehanet onu korkunç bir yenilgiye sürüklemişti. Kendine bu oyunu hazırlayan tanrılara lânetler yağdırarak mı öldü? Yoksa her şeyden önce kendine inanması gerekirken tanrılara güvendiği için, kendini mi lânetledi? Ya da bu kehaneti aptalca kullanıp amacına mı alet etti? Kendini mi yüceltti? Kendi değerini bilemedi mi?

İşte bütün sorun da burada zaten, dedi Kleist.

Kim bilebilir ki bunu?

Kleist'ın bu oyuna bunca zamanı, yıllarını, neden verdiğini anlamıştı genç kadın: Olanaksız çözümlmeye çalışmıştı. Bir adam ki, yeniye olduğu kadar eskiye de bağlı. Tükenişi ve yok oluşu, tanrıların ihaneti ve kendi suçu: İşte böylesi trajik kahramanları anlatmak için tiyatro henüz bir biçim bulamadı. Ve Kleist şimdi bunu daha iyi anlıyordu: İnsanın, hem kendini, hem de can düşmanını gözler önüne sermek istemesi olanaksızlığın ta kendisidir. Baş edilemez bir olgu, bu uğurda tükenmek ise yenilgi değildir.

Doğasının asla iyileşemeyeceği o umarsız yanından artık arınmak istiyordu.

Ben şiir yazıyorum; çünkü başka türlüünü düşünemiyorum.

Hölderlin ise kendini koruyabilmek için var olan düzenle âdeta bir anlaşma yapmış: Şair delidir.

Sizin öneriniz, Günderrode? Beni sevmek mi? Ya sizinki? Yok etmek mi beni?

Ah Günderrode! Kendimize karşı dürüst olabilsek.

Bu, bizim elimizde değil.

Çoğu kez şöyle düşünüyorum: Doğanın oluşturduğu ve bizim zedelediğimiz o özge varoluş, yine bizim insancıl çabalarımızla ikinci kez yenilenip var olmasaydı, ne olurdu acaba?

Umutlarımızı yitirdiğimizde o korktuğumuz şey kesinlikle gerçekleşecektir.

Konuşmadan yürümeye devam ediyordu. Gün-

derrode yanındaki adama gökyüzünü gösteriyor; gül kırmızısı ve elma yeşilinin uyumu. Ender rastlanan bir görüntü. Ortalık hâlâ aydınlık, ancak hava soğumuş. Günderrode şalına sarınıyor. Çok sakin şu anda. Günün bu saatlerinde yapayalnız ve başkaları için ölü olmayı arzulamaktadır; yalnızca tanımadıkları ya da ileride tanıyacakları için var olabilir. Bir an üç ayrı kişiliğe bürünür; biri erkek. Varsa ve gerekiyorsa, ancak sevgi üçünü yeniden biraraya getirebilir. Yanındaki adamın ise hiç şansı yok. Onun tek amacı, kendisiyle bir bütün olmak. Başkası için özünden vazgeçemez. İşte bu yüzden, iki kez yapayalnız ve daha çok bağımlı. Bu insanın geleceği pek umut verici gibi görünmüyor; ister bir dâhi olsun, ister birçokları gibi kötü yazgılı biri. Zaman tükürüp atacak onları. Kleist'ın aklına Günderrode'ye söylemek istemediği bir dize geliyor o anda: Hiçbir kadın kendi özündeki güce inanmaz.—Ama bu kadın, diye düşünüyor, kendi cinsi için bir inanç kaynağı olabilirdi. Onunla iletişim kurmak, bir erkek olarak onu etkilemese de, anlamlı bir coşkunluk yaratabilirdi. Günderrode, sanki onun düşüncelerini sezmişçesine konuşmaya başlıyor: Yaşadığımız an'ın bilincine vardığımızda o çoktan bitmiş oluyor; duyulan haz ise yalnızca anılarda kalıyor.

Ben de, diye düşünüyor Kleist, bir gün insanların düşüncelerinde yalnızca bir ölü olacağım; ölümsüzlük dedikleri bu mu, acaba?

Zaman, içinde kolaylıkla yolumuzu şaşırdığımız ve gizemli bir şekilde kaybolup gittiğimiz boş-

luklarla dolu. Bu beni korkutmuyor. Yaşam elimizden çekilip alındı. Hep burada olmam da gerekmiyor. Böylelikle korunmuş mu oluyorum?

Birden, hiç nedensiz, gülmeye başlıyor. Önce yavaştan, sonra kahkahalarla. Kleist da etkilendi ondan. Sendelememek için birbirlerine tutundular. Daha önce bu denli yakınlaşmamışlardı.

Eğer insanlar, kendi türlerinin bazı örneklerini, kötülük ya da anlayışsızlık, aldırılmazlık ya da korkudan ötürü yok etmek zorunda kalırlarsa, bu inanılmaz bir özgürlük olurdu. Bir anlamda da insanları sevmek ve kendimizden nefret etmeme özgürlüğüdür bu.

Yalnızca, özenilmemiş bir varoluş taslağı olduğumuzun bilincine varabilmek—kimbilir, belki de fırlatılıp atılmak ya da yeniden ele alınmak için. Hiçbir payımız yok bu olguda. Ve insanlığa yakışan da buna gülüp geçmektir. Bir yara gibi açık ve ortada kalan bir yapıta bağlanıp kalmak.

Neler söylüyorsunuz hâlâ, yoksa düşünmeyi mi sürdürüyorsunuz?

Biz çok şey biliyoruz. Kaçık diyecekler bizim için. İnsanın, kendini geliştirmesi için yaratıldığına inanmak; yüzyıllar boyu silip atamadığımız bu düşünce ruhlarımızı boğuyor. Bir çılgınlık mı bu, yoksa?

Dünya, işin kolayını bulmuş: Susuyor.

Işık değişmeye başladı. Tüm nesneler, hatta ağaçlar bile şimdi sivri, keskin ve gözalcı. Uzaktan sesler geliyor; Kleist'ı çağırıyorlar. Mainz'e gidecek yolcu arabası hareket etmek üzere anlaşılan.

Günderrode, gitmesi için ona işaret ediyor. El sıkışarak vedalaşıyorlar.

Şimdi ortalık iyiden iyiye karanlık. Nehrin üzerinde son bir pırıltı.

Artık gitme zamanı, diye düşünüyorlar.

Daha sonrasını biliyoruz.

Christa Wolf

HİÇBİR YERDE

Christa Wolf 1929 yılında Landesberg/Warthe'de (Almanya) doğdu. 'Christa T'yi Anlamak' (1968) adlı romanının yayımlanmasından sonra çağımızın en önemli yazarlarından biri sayıldı. 'Heinrich Mann' (1963), 'Bremen Edebiyat' (1977), 'Georg Büchner' (1980), 'Avusturya Devlet' (1984) ödüllerini aldı. Christa Wolf, *Hiçbir Yerde* adlı bu romanında genç yaşta intihar eden iki yazarı anlatır: 'Titan' takma adıyla şiirler yazan Karoline von Günderrode ile Heinrich von Kleist. Bu iki olağandışı insanın rastlaştıkları, Alman şair Clemens Brentano'nun evi, anlatının temelini oluşturmaktadır. Anna Seghers'in 'Toplumsal engellerin oluşturduğu duvara çarpıp durdular' dediği iki olağandışı insan, 'insan'ın yaşadığı çağın ağırlığı altında ezilmesi olgusunu korkunç boyutlarda yaşadılar; doğadaki uyum ile insan varlığının parçalanmışlığı arasındaki çelişkiyi göerek isyan ettiler, dengeli bütünlüğü aradılar, başkalarıyla aramızda bulunan görünmez duvarı eritecek ateşi yakalamaya çalıştılar. *Hiçbir Yerde*, insana özgü olan bütün varlıksal değerlerin ve onun yazgısının tartışıldığı, düşünen ve düşündüren bir roman.

Kapaktaki resim: LEM^D

ISBN 975-510-516-6

9 789755 105161

KDV İÇİNE DİR